

Forsvarsdepartementet.

St. med. nr. 13.

(1917)

Redegjørelse for forføininger som er truffet til hævdelse av rikets nøytralitet og de derved nødvendiggjorte forsvarsforanstaltninger som er truffet siden den ved kongelig resolution av 4de februar 1916 til Stortinget oversendte redegjørelse.

Forsvarsdepartementets indstilling av 7de mai 1917, som er bifaldt ved kongelig resolution av samme dag.

(Foredraget av statsraad Holtfodt.)

Siden utfærdigelsen av den redegjørelse som ved kongelig resolution av 4de februar 1916 blev tilstillet Stortinget, er der truffet endel yderligere forføininger saavel vedrørende hæren som marinen.

Departementet har latt utfærdige en redegjørelse herom og vil tillate sig at foreslaa, at denne redegjørelse med bilag straks oversendes Stortinget.

I henhold til det anførte tillater departementet sig at

indstille:

At gjenpart av nærværende indstilling med bilag angaaende de forføininger som i 1916 er truffet til hævdelse av rikets nøytralitet og de derved nødvendiggjorte forsvarsforanstaltninger m. v. blir at tilstille Stortinget.

Indholdsfortegnelse.

	Side
Indledning	7
A. Hæren.	
I. Vedrørende personellet	7
1. Hærens øverste styre	7
a. Midlertidig omordning av armestyrelsen	7
b. Indbeordning av vernepligtige til armestyrelsen	7
2. Artilleriets tekniske fællesetat	7
3. Nøitralitetsvernets ordning og styrke i 1916	7
4. Øvelser og kurser	10
a. Ekstraordinære rekruttskoler i 1916 ved infanteriets mitraljøseavdelinger	10
b. Mitraljøseinstruktion for bataljons- og kompanichefer av landvernet	10
c. Befalsøvelser for landvernet	10
d. Almendannende kurser paa Oscarsborg med Svelvik	10
e. Befalskurser ved fæstningsartilleriet	10
f. Kursus til utdannelse av ammunitionskontrollører under krig	10
g. Kursus i bombe- og haandgranatkastning	11
h. Radiotelegrafkursus	11
i. Vinterøvelser ved ingeniørvaabnet	11
j. Ekstraordinært kursus til utdannelse av peloton-(sektions-)førere i trænkorpsset	11
5. Fæstningsartilleriets ulønnede befall	11
II. Bebyggelse, indkvartering, foranstaltninger til fremme av krigsberedskabet og andre arbeider	11
A. Befæstningene.	
a. Oscarsborg med Svelvik	11
1. Bensinanlæg	11
2. Rum for arsenalet	11
3. Bislag foran dørene i vakthusene paa Haaen og Svelvik	12
4. Indredning til vinterbruk av den provisoriske kommandoplads for hovedbatteriet	12
5. Bebyggelse ved hovedkommandopladsen	12
6. Adkomstvei til kommandopladsen for østre topbatteri	12
7. Stenbrygge ved vandfyldningsstedet paa Hurumlandet	12
8. Bedring av indkvarteringsforholdene	12
9. Elektrisk lys	12
b. Tønsberg befæstninger	13
1. Bedring av underbringelsesforholdene	13
2. Bedring av telefonforholdene	13
3. Vandforsyning	13

Redegjørelse for forføininger som er truffet til hævdelse av rikets nøytralitet m. v.

	Side
4. Elektriske motorer	13
5. Elektrisk lys	13
c. Kristiansands befæstninger	13
1. Proviantmagasinet Odderøen	13
2. Vakthytte for signalpost	13
3. Indredning av haubitsmagasinet	13
4. Militært bakeri Odderøen	14
5. Underbringelse i bombesikre rum	14
6. Telefonforbindelse mellom Odderøen og Kristiansand	14
7. Bedring av magasinforholdene	14
8. Reparation av minemagasinet i Marviken	14
9. Latriner Odderøen	14
10. Smie	14
11. Kjøp av markententeribygning	14
12. Kjøkken, Odderøen	14
13. Vandforsyning, Odderøen	15
14. Brandslukningsapparater	15
15. Triangulering av fastmerkene	15
d. Bergens befæstninger	15
1. Underbringelse m. v.	15
2. Tunneller for krigsunderbringelse	15
3. Telefonforbindelsen mellom Bergens befæstninger og marinens bevogtningsfartøier	15
4. Kjøkken, Herløavsnittet	15
5. Latriner for Kvarven og Haæen	15
6. Arrestlokaler	15
7. Hus for dampsprøite og brandmateriel i Gravdal	16
8. Veianlæg ved Smøraas	16
9. Bolig, Follesø signalstation	16
10. Elektrisk lys og kraft til Bergens indre befæstninger	16
11. Overdækning av lave orografer for Kvarven og Hellen	17
12. Provisoriske minespæringer ved Bergen	17
e. Agdenes befæstninger	17
1. Telefonforbindelse mellom Agdenes befæstninger og bevogtningsfartøiene	17
2. Gjennemgang, Agdenes befæstninger	17
3. Indredning av dækningstunneller	17
4. Indredning og vedlikehold av nøytralitetsvernets bygninger	17
5. Faste signalstationer	18
6. Indvendig paneling av 4 batterikommandopladser	18
7. Skur paa Brettingsbryggen	18
8. Torvsjaa, Hysnes	18
9. Gjenopførelse av nedbrændt vaktstue	18
10. Nye telefonforbindelser	18
f. Stjørdalens befæstninger	18
Latrine	18
g. Værdalens befæstninger	18
Nettinggjærde ved opgangen til galleriene	18
h. Kongsvinger befæstninger	19
1. Bakerovner m. v.	19
2. Veien Trætraaten--Odalsverk	19

Redegjørelse for forføininger som er truffet til hævdelse av rikets nøytralitet m. v.

	Side
i. Badehus for nøytralitetsvernet i Kristiansand og for Værdalens befæstninger	19
j. Magasinrum for reserveavdelingenes geværer	19
k. Maskeringsarbeider paa befæstningene	19
l. Moderne feltforskansninger Bergen, Kristiansand og Agdenes	19
m. Placering av lyskastere	19
B. Garnisonssteder og ekserserpladser.	
a. Kristiania	19
1. Elektrisk lys i ridehusene samt opførelse av latriner paa Akershus fæstning	19
2. Indredning av krigsskolens loftsetage	20
b. Gardermoen	20
Reparation av bedehuset	20
c. Jørstadmoen	20
1. Sanitære foranstaltninger	20
2. Elektrisk lys	20
d. Hvalsmoen	20
Indkvartering av rekrutstyrken	20
e. Fredrikstad	20
f. Kristiansand	20
1. Indkjøp av pigtraad	20
2. Nøytralitetsvernets vandforsyning	21
3. Vinterindredning	21
4. Indkjøp av sandsækker	21
5. Reparation av 1ste bergbatteris stalde. Kongens verft	21
g. Gimlemoen	21
1. Elektrisk lys	21
2. Utbedring av barakker	21
3. Utbedring av officersstalden	21
4. Lys og brænde til soldathjennene paa Gimlemoen og Odderøen	21
h. Maldesletten	21
1. Vinterindredning	21
2. Leie av sykehus	22
i. Bømoen—Tvildemoen	22
Høi- og halmmagasin	22
j. Bergen	22
Elektrisk lys i I. R. 9's magasin paa Koengen	22
k. Ulven:	
Utbedring av bebyggelse m. v.	22
l. Hommelvik:	
Indkvartering av vaktstyrken	22
m. Værnes:	
Interneringsforanstaltninger	23
n. Altengård. Utbedring av bebyggelse	23
o. Nyborgmoen	23
1. Indredning av bygninger til vinterbruk	23
2. Kvernhus	23
p. Indgjærning av broer	23

Redegjørelse for forføininger som er truffet til hævdelse av rikets nøitralitet m. v.

	Side
III. Anskaffelser m. v.	
1. Vedrørende infendanturen	23
2. Vedrørende sanitetet	24
a. Røntgenrør	24
b. Fotpleievæsker	24
c. Transportable desinfektionsovne og desinfektionsapparater	24
d. Reservemateriel for felttandlæger	24
e. Drikkevandstilberedere	24
f. Termostater, sterilisatorer, operationsborde	24
g. Jernbanesanitetsvogn	25
h. Forsendelsesemballage for infektiøst materiel	25
i. Transportable røntgenapparater	25
j. Bakteriologisk materiel	25
k. Tetanus(stivkrampe)serum	25
l. Medikamentbeholdninger for felt til 4de og 6te division	25
m. Frivillige foreningers oparbeidelse av sanitetsmateriel	25
n. Transportable barakker for sanitetet	25
3. Vedrørende veterinærvæsenet	26
4. Materiel til befæstningene	26
a. Minemateriel	26
b. Bevogtningsbaater, inspektionsbaater m. v., anskaffelse av baater	26
1. Agdenes befæstninger	26
2. Bergens befæstninger	27
3. Kristiansands befæstninger	27
4. Oscarsborg med Svelvik	27
5. Fredrikstad mineforsvar	27
c. Signalmateriel	27
1. Lyskastere	27
2. Telefonkabel og linjebygningsmateriel	28
3. Sjøkabel	28
d. Diverse materiel	28
1. Bergens befæstninger	28
2. Stjør- og Værdalens befæstninger	28
3. Kongsvinger befæstninger	29
4. Fossumavsnittets befæstninger	29
5. Sarpsborg befæstninger	29
6. Kristiansands befæstninger	29
5. Infanteriet	29
a. Traadavbitertænger	29
b. Fegteutstyr	29
6. Telegrafmateriel til ingeniørvaabnet	29
a. Kabel til 6te telegrafkompani	29
b. Etappetelegrafmateriel søndenfjelds	29
c. Reservekabel for mobilisering	29
7. Motorcykler	29
8. Haandgranater og bombekastere	30
9. Flytbare telefonkiosker til Oscarsborg	30
10. Skyttergravsperiskoper	30
11. Staalhelmer	30

Redegjørelse for forføininger som er truffet til hævdelse av rikets nøytralitet m. v.

	Side
IV. Luftforsvaret	30
a. Provisoriske anordninger	30
b. Mere permanente anordninger	31
c. Anskaffelser fra utlandet	31
V. Forskjellig.	
a. Kommissjoner	32
1. Bombekasterkommission	32
2. Krigsteknisk kommission	32
3. Jern-, staa- og valseverkskommission	32
b. Forskjellige foranstaltninger ved vaaben- og ammunitionsfabrikkene	32
c. Forberedelse til mobilisering ved jernbanerne	33
d. Det strandede luftskib L. 20	33
e. Skrivemaskiner	33
f. Kontorinventar for fæstningsingeniøren ved Bergens befæstninger	33
g. Militærattachéer	33
h. Maskiniststillingen ved Agdenes befæstninger	34
i. Flytning av Vesterlen infanteriregiment nr. 8's beholdninger	34
j. 6te divisions stab	34
k. Efterretningsvæsenet	34
l. Divisionsmusikkorpssene til nøytralitetsvernet	34
m. Erstatningsutgifter	34
n. Mottagelse og pleie av fremmede syke og saarede krigsfanger m. v.	34

B. Marinen.

1. Vedrørende personellet	35
Marineattachéer	36
2. Vedrørende materiellet	36
Foranstaltninger mot drivende miner	36
Forøkelse av forraad	37
Vedrørende utgifter	37

C. Vedrørende utgiftene 37

Bilagsfortegnelse.

Bilag 1. Gjenpart av den til grund for den kongelige resolution av 4de august 1916 liggende indstilling angaaende armestyrelsens organisation	38
— 2. Gjenpart av den til grund for den kongelige resolution av 18de august 1916 liggende indstilling angaaende midlertidig ordning av administrationen ved Raufoss patronfabrik og krudtverk og Kongsberg vaabenfabrik	41
— 3. Gjenpart av Forsvarsdepartementets skrivelse til generalfelttøimesteren, datert 2den september 1916	44
— 4. Gjenpart av den til grund for den kongelige resolution av 26de august 1916 liggende indstilling angaaende transportable røntgenapparater	47
— 5. Gjenpart av indstilling, bifaldt ved kongelig resolution av 22de december 1916	48

Redegjørelse for forføininger som er truffet til hævdelse av rikets nøitralitet m. v.

Indledning.

Departementet skal i det efterfølgende redegjøre for de forføininger som siden den ved kongelig resolution av 4de februar 1916 til Stortinget oversendte redegjørelse er truffet til hævdelsen av rikets nøitralitet og de derved nødvendiggjorte forsvarsforanstaltninger.

A. Hæren.

I. Vedrørende personellet.

1. Hærens øverste styre.

a) Midlertidig omordning av armestyrelsen.

Ved kongelig resolution av 4de august 1916 blev bestemt:

«At der for kommende budgettermin (1916—1917) av de til nøitralitetsvernet bevilgede midler tillates anvendt kr. 12 000,00 til midlertidig økning av armestyrelsens personale.»

Gjenpart av den til grund for den kongelige resolution liggende indstilling vedlægges som trykt bilag (bilag 1).

b) Indbeordring av vernepligtige til armestyrelsen.

For at kvalifisere de vernepligtige som ved mobilisering skal avgives til tjeneste i armestyrelsen, har de av disse som pligtet deltagelse i regimentssamlingen 1916 været indkaldt til 30 dages tjeneste i armestyrelsen, hvilken tjeneste blev godskrevet dem som regimentsamling.

Saadan indbeordring er ogsaa iverksat for aaret 1917 for deres vedkommende som ikke tidligere har utført saadan tjeneste, idet dog denne blir regnet vedkommende som nøitralitetsvaktjeneste.

2. Artilleriets tekniske fællesetat.

Ved kongelig resolution av 18de august 1916 blev bestemt:

- A. At statens kanonverksted henlægges til Kongsberg vaabenfabrik og lægges under samme overbestyrelse som vaabenfabrikken.
- B. At Forsvardepartementet bemyndiges til at træffe nærmere bestemmelse om en midlertidig ordning av administrationen ved Raufoss patronfabrik og krudtverk samt Kongsberg vaabenfabrik overensstemmende med hvad der er anført i nærværende indstilling.
- C. At merutgiftene ved den midlertidige ordning utredes av vedkommende driftsbvilgninger.

Gjenpart av den til grund for resolutionen liggende indstilling følger som trykt bilag (bilag 2).

I henhold til denne bemyndigelse har departementet derefter under 2den september 1916 truffet nærmere bestemmelse om den midlertidige ordning av administrationen ved nævnte fabrikker.

Gjenpart av denne skrivelse følger som trykt bilag (bilag 3).

3. Nøitralitetsvernets ordning og styrke i 1916.

Ved Fæstningsartilleriet har nøitralitetstjenesten hovedsagelig været utført av de ordinære og de ekstraordinære garnisonsavdelinger, men ogsaa i nogen utstrækning av ældre mandskaper under ordinær og ekstraordinær tjeneste, samt av rekrutter.

Ved befæstningene har endvidere tjenestegjort mandskaper av Feltartilleriets og Ingeniørvaabnets 2det opbud.

Under den kritiske situation i november

Redegjørelse for forføininger som er truffet til hævdelse av rikets nøytralitet m. v.

blev besætningsstyrken øket til 1 avløsning + 50 pct. i reserve. Under 12te januar 1917 blev det igjen bestemt at besætningen skulde reduceres sukcessivt til ordinær styrke.

Ved befæstningenes dækningsavdelinger har nøytralitetstjenesten været ordnet saaledes:

1. Ved Kristiansand:

Fra 22de december 1915—20de mars 1916: Forlænget tjeneste for 22-aarige rekrutter av I. R. 2 og I. R. 3.

Fra 21de mars—17de mai: I. R. 7 istedenfor regimentssamling.

Fra 18de mai—18de juni: Rekrutkompanier av I. R. 8.

Fra 18de juni—17de august: Forlænget tjeneste for 22- og 21-aarige av I. R. 8.

Fra 18de august—16de september: Rekrutkompanier av I. R. 7.

Fra 17de september—15de november: Forlænget tjeneste for rekrutter av I. R. 7.

Paa grund av det kritiske forhold til Tyskland blev Nedenes bataljon av I. R. 7 indkaldt 29de oktober 1916 til Kristiansands befæstninger. Bataljonen dimittertes igjen 15de december 1916.

Styrken utgjorde 941 stridende korporaler og menige.

Bl. a. som følge av denne ekstraordinære indkaldelse blev under 30te januar 1917 bestemt, at den ordinære regimentsovelse (som vinterøvelse) paa Evjemoen indtil videre skulde utstaa.

Fra 16de november 1916—14de januar 1917: III/ I. R. 8 og I/ I. R. 8 (istedenfor regimentssamling).

2. Ved Bergen:

Fra 22de december 1915—20de mars 1916: Forlænget tjeneste for 22-aarige rekrutter av I. R. 4 og I. R. 6.

Fra 21de mars—19 mai: Forlænget rekrutskole for 22- og 23-aarige av II/ og III/ I. R. 5.

Fra 20de mai—18de august: Rekrutkompanier av I. R. 9, I. R. 10 og Shl. B.

Fra 19de august—17de september: I. R. 9 (regimentssamling).

Fra 18de september—16de november:

Rekrutkompanier av I/ I. R. 9 og III/ I. R. 10.

Fra 17de november 1916—15de januar 1917: Rekrutkompanier av Shl. B. og Nf. B.

3. Ved Agdenes:

Fra 19de december 1915—17de mars 1916: 2 kompanier av I. R. 11 (istedenfor regimentssamling).

Fra 18de mars—16de mai: Forlænget rekrutskole for 22- og 23-aarige av I/ I. R. 5.

Fra 17de mai—14de august: Rekrutkompanier av I. R. 12.

Fra 15de august—12te november: 2 kompanier av I. R. 11 (istedenfor regimentssamling).

Fra 13de november 1916—11te januar 1917: 2 kompanier yngste rekruaarsklasse 1916 (21-aarige) av I. R. 12.

I 6te divisions distrikt (Ofofbanen og Lødingen):

Indtil 15de mars 1916: 1 kompani av I. R. 15 (ekstraordinær tjeneste) — 196 stridende korporaler og menige.

Ved Kommanderende Generals bestemmelse av 5te februar 1916 blev der fra 15de februar 1916 permittert indtil 40 pct. av den indkaldte vernepligtige styrke av hensyn til Lofotfisket, saaledes at styrken reduceres til 147 stridende korporaler og menige.

Fra 15de mars—15de mai 1916: 1 kompani av Salten bataljon (I. R. 14) — (ekstraordinær tjeneste) — 156 korporaler og menige.

Fra 15de mai—11te juli: 1 kompani av Vefsen bataljon (ekstraordinær tjeneste) — 197 stridende korporaler og menige.

Fra 11te juli—12te august: De ved Kommanderende Generals bestemmelse av 5te februar 1916 permitterte av I. R. 15 — 73 stridende korporaler og menige.

Fra 13de august—15de september: 71 stridende korporaler og menige fremsendt av I. R. 15 under regimentssamlingen paa Elvegaardsmoen.

Fra 15de september—15de november: 1 kompani av Ranen bataljon (ekstraordinær

Redegjørelse for forberedelser som er truffet til hævdelse av rikets nøytralitet m. v.

tjeneste) — 197 stridende korporaler og menige.

Fra 15de november 1916—15de januar 1917: 1 kompani av I. R. 16 (ekstraordinær tjeneste) — 230 stridende korporaler og menige, fordelt likelig til Ofotbanen, Elvegaardsmoen og Lødingen.

Foruten nøytralitetsvern ved kystbefestningene og i 6te divisions distrikt har der været indkaldt vernepligtige til tjeneste som sikkerhetsvakter ved depoter og magasiner. Under krisen i november f. a. blev sikkerhetsvaktet forøket paa Malde til 1 landvernskompani (kp. 14. I. R. 8) — 190 stridende korporaler og menige, i Mosjøen til 72 stridende korporaler og menige, paa Sætermoen til 42 stridende korporaler og menige, paa Altengaard til 50 stridende korporaler og menige og paa Nyborgmoen til 64 stridende korporaler og menige.

Nøytralitetsvernets samlede styrke i 1916 vil fremgaa av medfølgende utrykte bilag.

Brobevogtning.

Bevogtning av de viktigere broer har i 1916 fundet sted saaledes:

I 1ste kommandodistrikt.

Ingen brobevogtning har været etablert inden dette kommandodistrikt.

I 2det kommandodistrikt.

Her blev de viktigere broer langs jernbanelinjene Kristiania—Hamar—Tønsset og Kristiania—Hønefoss—Gjeilo (Bergensbanen) bevogtet med engagerede civile brovaktmandskaper.

De daglige utgifter beløper sig til kr. 924,00.

I 3dje kommandodistrikt.

Her blev kun anvendt militære brovakter.

Paa Sætersdalsbanen blev et par brovakter etablert fra nøytralitetsvernet ved Kristiansand.

Paa Stavanger--Flekkefjordbanen blev likeledes militærvakter etablert ved nogen av de viktigste broer. De blev avgit fra den til magasinbevogtning m. v. indkaldte styrke paa Malde.

Disse brovakter bevirket ikke nogen særskilte utgifter uten til kvarter, transport av personellet o. lign. De daglige merutgifter hertil kan formentlig anslagsvis sættes til kr. 10,00 pr. dag.

I 4de kommandodistrikt.

Ifølge skrivelse fra 4de distriktskommando av 4de december f. a. blev brobevogtning i begyndelsen av november f. a. etablert langs Bergensbanen overensstemmende med brotablaet. De civile brovakter blev imidlertid ifølge nævnte skrivelse i betragtning av de betydelige utgifter de medførte, av 4de distriktskommando under 2den december f. a. atter beordret inddraget. I dette kommandodistrikt var derefter kun nogen faa av de viktigste jernbanebroer bevogtet. Bevogtningen utførtes her av militære brovaktmandskaper som avgaves av den til nøytralitetsvern beordrede styrke, saaledes som tilfældet har været siden høsten 1914. Nogen særlige utgifter bevirkedes ikke herved uten til kvarter, transport av personel o. lign., hvilket kan anslaaes til ca. kr. 5,00 pr. dag.

I 5te kommandodistrikt.

Langs jernbanelinjen Trondhjem—Røros blev siden begyndelsen av november f. a. etablert brobevogtning ved de viktigere broer (viadukter). Bevogtningen utførtes dels ved civile engagerede folk, dels ved særskilt indbeordret militære mandskaper.

De daglige utgifter beløp sig ifølge meddelelse fra 5te distriktskommando til kr. 150,00, hvorav til civile kr. 95,00 og til militære kr. 55,00.

I 6te kommandodistrikt.

Nogen særskilt brobevogtning er ikke etablert langs Ofotbanen, men den nødvendige bevogtning besørgetes av den til nøytralitetsvern indkaldte styrke.

Redegjørelse for forføininger som er truffet til hævdeelse av rikets nøytralitet m. v.

De samlede utgifter til brobevogtning beløp sig saaledes til ca. kr. 1 100,00 pr. dag.

Der er under overveielse en midlertidig innskrenkning av brobevogtningen i 2den kommandodistrikt hvorved de daglige utgifter vil kunne reduceres med ca. kr. 300,00.

4. Øvelser og kurser.

a) Ekstraordinær rekruttskole i 1916 ved infanteriets mitraljøs-avdelinger.

For at faa opøvet den for feltopsætning nødvendige reserve av mitraljøsmandskaper blev der i 1916 avholdt ekstraordinær rekruttskole ved infanterimitraljøs-avdelingene i 1ste—5te division.

Til hver mitraljøs-avdeling blev der uttatt 20 menige stridende.

Desuten blev der utdannet saa meget befal at mitraljøs-avdelingene kunde opsættes efter krigsopsætningsplanen.

Merutgiftene — indbeordring av befal og hester — er utredet av de til nøytralitets-vern bevilgede midler.

Som følge av denne ekstraordinære mitraljøsrekruttskole er bestemt at ordinær mitraljøsrekruttskole først skal avholdes i 1920.

b) Mitraljøsinstruksjon for bataljons- og kompanichefer av land-vern.

Under regimentsamlingen 1916 har der været avholdt 6 dages instruksjonskurser for landvernets bataljons- og kompanichefer i mitraljøs-epelotonenes taktiske anvendelse, opsætning m. v.

De hermed forbundne utgifter kan anslaaes til ca. kr. 6 000,00.

c) Befalsøvelser for land-vern.

Da den paa det ordinære budjet givne bevilgning til befalsøvelser ikke var tilstrækkelig til at der kunde avholdes saadanne øvelser for land-vern i samtlige divisioner, er tillatt

anvendt følgende beløp i nævnte øiemed til nedennævnte divisioner:

1ste	kr. 3 000,00
3dje	« 2 500,00
4de	« 3 000,00
6te	« 4 000,00

Der har været eller vil i den nærmeste fremtid bli holdt landvern-befalsøvelser ved samtlige divisioner, idet 2den og 5te division av den ordinære bevilgning har faatt beløp til raadighet i dette øiemed.

Under den nuværende situation har man fandt det uomgjængelig nødvendig, at saadanne øvelser avholdes.

d) Almendannende kurser paa Oscarsborg med Svelvik.

For at gi de til Oscarsborg med Svelvik indbeordrede mandskaper under den langvarige tjenstgjoring adgang til nogen videre almen utdanning er forsøksvis stillet til kommandantens raadighet indtil kr. 2 000,00 til igangssettelse av almindannende kurser.

Kurser har været holdt i turning, fektning, sang, norsk, engelsk, regning, bokholderi, navigation, frihaandstegning og sløid.

e) Befalskurser ved fæstnings-artilleriet.

Saa vel ved de ordinære som de ekstraordinære garnisons-avdelinger paa kystbefæstningene er dertil skikkede mandskaper i de 4 sidste maaneder av tjenesten git utdanning som reserveunderbefal. Efter 3 maaneders utdanning beskikkes de som er dygtige nok til utskrevne korporaler og tjenestegjør som saadanne i den sidste maaned enten i nøytralitets-vern eller i vanlige vaabenøvelser.

f) Kursus til utdanning av ammunitionskontrollører under krig.

For kontrol av ammunition fabrikert ved private verksteder i krig kræves utskrevne folk med speciel teknisk forutdanning. Disse folk maa imidlertid ogsaa være i besiddelse av den nødvendige specialutdanning.

Redegjørelse for forføininger som er truffet til hævdelse av rikets nøytralitet m. v.

Høsten 1916 blev igangsatt et kursus for utdanning av dertil villige utskrevne mand-skaper.

De samlede utgifter har beløpet sig til kr. 10 200,00.

Lignende kurser maa paagaa, efterhvert som ammunitionstilvirkningen økes.

g) Kursus i bombe- og haandgra-natkastning.

har været avholdt i februar 1917, hvori var indbeordret 1 officer fra hvert regiment som elever.

Disse skal være vedkommende regiments særlige sakkyndige i heromhandlede færdig-heter.

h) Radiotelegrafkursus.

Paa hærens budget for terminen 1916—1917 er der under kap. 1 tit. 17 bevilget kr. 3 600,00 til telegrafkursus for officerer og underofficerer av ingeniørvaabnet, hvilket beløp av departementet er tillatt anvendt til avholdelse av et 8 ukers radiotelegrafkursus i Kristiania samt 1 ukes praktiske øvelser under rekrutskolen 1917.

I kurset vil bli beordret 3 officerer og 9 underofficerer, hvilket paa grund av kostgodt-gjørelsens forhøielse kræver yderligere kr. 3 400,00.

i) Vinterøvelser ved ingeniør-vaabnet.

For under den nuværende situation at forberede ingeniøravdelingens opsætning paa vintertid er — overensstemmende med et fra Kommanderende General mottat forslag — avholdt et forsøks- og instruktionskursus av 15 dages varighet for ingeniørvaabnets befal.

Som øvelsesapparat er bestemt indkaldt 40 sapperer,

40 pontonnerer og 40 parkmandskaper,

40 telegrafsoldater,

40 radio telegraf- og lyskastersoldater samt ikke stridende og træn efter behovet.

Kurset godskrives de indkaldte mand-skaper som 1/2 regimentsamling 1917 og er anslaat at medføre en udgift av ca. kr. 10 000,00.

Av hester er bestemt indkaldt 60.

j) Ekstraordinært kursus til utdanning av pelotons-(sektions-)førere i trænkorpsset.

I 1916 har der været holdt et 3 maaneders ekstraordinært kursus til utdanning av ulønnede officerer i trænkorpsset.

I kurset blev utdannet 27 elever, som tidligere hadde gjennomgaat trænkorpssets 100 dages instruktionskursus. Efter gjennomgaat kursus blev elevene beskikket til utskrevne sersjanter.

Anslagsvis utgift kr. 14 000,00.

5. Fæstningsartilleriets ulønnede befal.

For det ulønnede befal i fæstningsartille-riet har det opsatte nøytralitetsvern i særlig grad været følt trykkende.

For i nogen grad at søke lettet byrden for dette befal har man — overensstem-mende med hvad der er uttalt i indst. S. X 1916, side 8 — samtykket i at ulønnet befal i nødvendig utstrækning kan engageres til tjeneste ved fæstningsartilleriets nøytralitetsvern.

Dette befal blev tilstaat avlønning efter krigsregulativet og engagert med en gjen-sidig opsigelsesfrist av 3 maaneder.

Efter underhaanden mottat meddelelse fra fæstningsartilleriet har hittil nedennævnte antal ulønnede befalingsmænd latt sig engagere til denne tjeneste paa forannævnte vilkaar:

	Leitnan-ter.	Ser-sjanter.	Korpo-raler.
Infanteriet	6	3	2
Feltartilleriet	2		
Fæstningsartilleriet	5	12	7
Tilsammen	13	15	9

II. Bebyggelse, indkvartering, foranstaltninger til fremme av krigsberedskapet og andre arbeider.

A. Befæstningene.

a) Oscarsborg med Svelvik.

1. Bensin anlæg.

For paa betryggende maate at kunne lagre den for fæstningens motorbaater m. v.

Redegjørelse for forfeininger som er truffet til hævdelse av rikets nøytralitet m. v.

nødvendige bensinbeholdning for mobilisering er tillatt utført et anlegg for opbevaring av bensin paa nordsiden av østre Bergholmen.

Utgift kr. 10 250,00.

2. Rum for arsenalet.

Det tidligere arsenalsskur paa Oscarsborg har det været nødvendig at bruke til signalverksted, geværmagasin og underbringelse for mineavdelingen. Som følge herav har man maattet opføre en egen arsenalsbygning. Bygningen blir saaledes indredet, at den ved mobilisering kan brukes til underbringelse, og er anslaat at koste kr. 9 000,00.

3. Bislag foran dørene i vakthusene paa Haaen og Svelvik.

Ovennævnte vakthus har ikke været skikket til vinterbruk, idet indgangene førte direkte fra det fri, saaledes at rummene var trækfulde og vanskelige at holde varme i den kolde aarstid. Efter forslag fra fæstningsartilleriet og efter overslag av distriktsingeniøren er tillatt anvendt kr. 6 000,00 til bislag med trapper.

4. Indredning til vinterbruk av den provisoriske kommandoplads for hovedbatteriet.

De til kommandopladsen bevilgede midler strak ikke til for mere end dennes nødtørftige utførelse. For at gjøre den tjenlig til bruk om vinteren har man efter forslag fra fæstningsartilleriet tillatt anvendt kr. 950,00.

5. Bebyggelse ved hovedkommandopladsen.

Da der ikke fandtes fornødne underbringelsesrum for hovedkommandopladsens besætning, maatte saadanne skaffes. Disse er samtidig anordnet saaledes, at de kan benyttes til depotrum av 6te og 7de fæstningskompani, hvis tidligere depoter, 2 materialskur, er sprængt paa grund av økede beholdninger m. v. Utgiften er anslaat til kr. 10 000,00.

6. Adkomstvei til kommandoplads paa østre Topbatteri.

Adkomstveien fra barakkeetablisementet og batteriet til ovennævnte kommandoplads er meget utsat.

Efter fæstningsartilleriets anbefaling har man tillatt det utsatte parti av veien lagt i tunnel. Tunnellens midtre parti er utvidet for at gi plads til en liten barakke for 12 mand. Arbeidenes kostende er anslagsvis beregnet til kr. 4 500,00 ved anvendelse av soldater som arbeidshjælp.

7. Stenbrygge ved vandfyldningsstedet paa Hurumlandet.

Den gamle træbrygge ved vandfyldningsstedet paa Hurumlandet er meget skrøpelig og kan ikke brukes uten efter en omfattende reparation.

Da det opsatte nøytralitetsvern medfører en stadig bruk av bryggen, og da bunden ikke egner sig til opførelse av en solidere træbrygge, har man efter fæstningsartilleriets forslag og efter overslag utarbeidet av distriktsingeniøren tillatt anvendt kr. 1 600,00 til opførelse av en mindre stenbrygge.

8. Bedring av indkvarteringsforholdene.

Kun med den største vanskelighet har man kunnet skaffe plads til de nu indkaldte mandskaper paa Oscarsborg.

Mandskapene ligger imidlertid saa tæt sammenstuet, at det er sanitært uforsvarlig, iallefald ved længere tids indkvartering om vinteren.

Man har derfor maattet tillate opført 10 mindre lemmebarakker samt 2 mindre og 1 større permanent barakke. De hermed forbundne utgifter er anslaat til kr. 45 000,00.

9. Elektrisk lys.

For under den nuværende situation saa længe som mulig at kunne spare paa Oscarsborgs befæstningers mobiliseringsbeholdning av brændematerialer er tillatt anvendt indtil kr. 2 900,00 til indlægning av elektrisk lys i batterier og etablisementet ved Kopaa s, Husvik, Veisvingen og Seiersten.

Kraften leies av Drøbaks (evt. delvis Frogn) elektricitetsverk, og tilledningene til etablisementene m. v. bekostes av vedkommende verk.

Redegjørelse for forfæininger som er truffet til hævdelse av rikets neutralitet m. v.

b) Tønsberg befæstninger.

1. Bedring av underbringelsesforholdene.

Bebyggelsen paa Tønsberg befæstninger er meget utilstrækkelig med den nu indkaldte store styrke.

For i nogen grad at bedre de i sanitær henseende meget betænkelige forhold er ved forskjellige auleidninger tillatt anvendt tilsammen kr. 7 300,00 til provisoriske spiseskur og bedring av underbringelsesforholdene.

2. Bedring av telefonforholdene.

Kommandanten har fremholdt nødvendigheten av at bygge egen permanent dobbeltlinje fra Tønsberg til Haaen. Den gamle linje har nemlig til stadighet været overbelastet og desuten upaalidelig, da kabelen over Haaesundet er daarlig. I storm og uveir hænder det ofte, at linjen er brutt. Til ny linje er tillatt anvendt kr. 2 200,00 til disposition.

Til bygning av permanent feltlinje mellem postene paa Maagerø og Haaen, hvor tidligere privatledning er benyttet, er medgaat kr. 400,00.

3. Vandforsyning.

Vandforsyningen paa Haaen, Tønsberg befæstninger, har været utilstrækkelig om vinteren. For at øke en av cisternenes vandtilsig er tillatt anvendt kr. 200,00, hvorhos kommandanten er bemyndiget at leie vandbaat i den utstrækning det blir paakrævet.

4. Elektriske motorer.

Paa grund av den økede verkstedsdrift under neutralitetsvernet er tillatt anskaffet 5 mindre elektriske motorer til et samlet kostende av ca. kr. 3 000,00.

5. Elektrisk lys.

Efter et fra Nøtterø kommune indkommet tilbud om at føre en høispændt elektrisk led-

ning til Haaen under Tønsberg befæstninger med transformator sammesteds er — med det nuværende saavel som det fremtidige behov i heromhandlede forsvarsomraade for øie — sluttet kontrakt om leie av kraft til de paa Haaen værende etablissementer, befals- og funktionærboliger m. v.

Til anlæg av fornødent lavspændingsnet og indlæg av lys m. v. er tillatt anvendt et beløp av ca. kr. 5 000,00 til dækning av den del av anlægget, som er direkte foranlediget av neutralitetsvernstjenesten, saaledes indlæg av lys i magasiner, kaserner, kommandoplads og utebelysning m. v.

c) Kristiansands befæstninger.

1. Proviantmagasinet Odderøen.

I 1915 blev opført et proviantmagasin paa Odderøen. Kommandanten har fremholdt nødvendigheten av, at veien som fører frem til magasinet omlægges, da den er meget steil og gaar gjennom sumpig terræng. Hertil er tillatt anvendt anslagsvis kr. 1 000,00.

Ved samme magasin har det været paakrævet at opføre et skur for ledig emballage, kul og ved for kontorene samt lokum for magasinbetjeningen, hvortil er tillatt anvendt kr. 1 800,00.

2. Vakthytte for signalpost.

Til opførelse av vakthytte for signalposten paa Flekkerø er anvendt kr. 250,00.

3. Indredning av haubitsmagasinet.

For at gjøre haubitsmagasinet bedre egnet til underbringelse av mandskaper har kommandanten foreslaat, at der anbringes et solid plankegulv i magasinet, samt at sengesteder anskaffes. Forslaget blev anbefalt av divisionslægen og forsvarschefen i Kristiansand. Utgiften blev anskaat til kr. 3 600,00.

Redegjørelse for forfølninger som er truffet til hævdelse av rikets neutralitet m. v.

4. Militært bakeri, Odderøen.

Kommandanten har med tilslutning av forsvarschefen i Kristiansand, generalstaben og Kommanderende General foreslaat, at der paa Odderøen av hensyn til fæstningens krigsberedskap snarest mulig bør opføres en mindre bakerovn, saaledes at fæstningen — om den blir avskaaet fra forbindelse med divisionen og distriktsintendanturen — kan klare at bake sit brød selv. Hertil er tillatt anvendt kr. 9 000,00.

5. Underbringelse i bombesikre rum.

Den nu paagaaende krig har vist, at kanonbetjeningen paa befæstningene saavidt mulig maa kunne underbringes i bombesikre rum i umiddelbar nærhet av skytset. Saa-danne rum har kunnet indredes paa Odderøen for haubitsbatteriets samt de 21 cm. kanoners betjening i allerede anlagte tunneller og haubitsbatteriets voldgang, jfr. st. med nr. 10 for 1914, side 10. Kommandantens forslag er tiltraadt av generalinspektørene for fæstningsartilleriet og ingeniørvaabnet, generalstaben og Kommanderende General. Det av distriktsingeniøren utarbeidede overslag lyder paa kr. 9 700,00 der er tillatt anvendt for indredningsarbeider til underbringelse for befal og én avløsning av skytsbetjeningen.

6. Telefonforbindelsen mellem Odderøen og Kristiansand.

Kommandanten har foreslaat at der lægges 2 nye telefonledninger fra Kristiansands telefoncentral til Odderøen, idet den ene linje, som nu findes er overbelastet. Hertil er tillatt anvendt kr. 300,00.

7. Bedring av magasinforholdene.

Magasinforholdene ved Kristiansands befæstninger er paa grund av ekstraordinære garnisonsavdelingers og nye reserveavdelingers opsætning blit sprængt. For at skaffe fornøden plads er opført nyt geværmagasin og omindredning av det nuværende magasin. Ut-

giften hertil blev anslaat til kr. 10 000,00, som man overensstemmende med fæstningsartilleriets og ingeniørvaabnets anbefaling har tillatt anvendt.

8. Reparation av minemagasinet i Marviken.

Ved en i minemagasinet stedfunden utidig sprængning blev dette delvis ødelagt. Da den forvoldte skade var en følge av nøytralitetsverns-tjenesten er utgiften ved reparasjonen ca. kr. 5 000,00 tillatt anvendt.

9. Latriner. Odderøen.

Latrineforholdene paa Odderøen har ikke været tilfredsstillende og i overensstemmelse med de sanitære krav. Man har derfor til bedring av forholdene tillatt anvendt kr. 1 500,00.

10. Smie.

Nøytralitetstjenesten stiller store krav til mineavdelingenes verkstedsdrift. Man har derfor i overensstemmelse med fæstningsartilleriets og generalinspektøren for ingeniørvaabnets anbefaling fundet det paa-kravet at skaffe minedetachmentet det nødvendige verkstedsrum ved at utskille smien fra arbeidsmagasinet og indredet den derved ledigblevne plads til verkstedsrum. Det er derved blit nødvendig at opføre en ny smiebygning, der av hensyn til ildsfare er opført av cementsulsten. Bygningens kostende er kr. 1 500,00.

11. Kjøp av marketenteribygning.

For paa betryggende maate at faa opbevart de forholdsvis store beholdninger av leir og kvartermateriel, som nu er samlet paa befæstningene, er overensstemmende med forsvarschefens anbefaling tillatt indkjøpt Kristiansands bryggeris marketenteribygning for kr. 1 200,00.

12. Kjøkken, Odderøen.

Det gamle kjøkken paa Odderøen er for litet for feltforhold og i hygienisk henseende

Redegjørelse for forføininger som er truffet til hævdelse av rikets nøytralitet m. v.

utilfredsstillende. Det egner sig heller ikke til utbedring for vinterbruk. Man har derfor efter henstilling fra sanitetschefen og fæstningsartilleriet tillatt opført et nyt kjøkken beregnet til kr. 14 000,00.

13. Vandforsyning, Odderøen.

For at faa et reservebassin i tilfælde forbindelsen med byens vandverk avbrytes har den til vandverket givne bevilgning maattet overskrides med kr. 4 800,00. (Jfr. St. meddelelse 1916 side 20 angaaende forføininger til hævdelse av rikets nøytralitet).

14. Brandslukningsapparater.

En paa befæstningene pludselig opstaat brand blev slukket ved tilstedeværelsen av ekstinktører uten at nogen skade blev forvoldt.

I anledning av disses udmerkede nytte og under hensyntagen til befæstningenes utilstrækkelige slukningsmateriel har man tillatt anvendt kr. 1 500,00 til indkjøp av ekstinktører.

15. Til triangulering av fastmerkene

er medgaat ca. kr. 700,00.

Desuten er rekognoscering vedrørende bestrykning og belysning av minefeltene ved Kristiansand utført.

d) Bergens befæstninger.

1. Underbringelse m. v.

Til utbedring av underbringelsesrum for dækningsavdelingene, anbringelse av landgangsbrygge ved Haaøavsnittets utposter samt til diverse mindre arbeider, foranlediget ved nøytralitetsvernet er tillatt anvendt tilsammen kr. 4 825,00.

2. Tunneller for krigsunderbringelse.

Overensstemmende med departementets forslag i st. prp. nr. 26 for 1915 side 36, blev

av Stortinget i 1915 bevilget kr. 20 000,00 til tunneller for krigsunderbringelse ved Bergens befæstninger. Dette beløp er paa det nærmeste medgaat udelukkende til sprængningsarbeidene. Forat tunnellerne kan virke efter sin hensigt har fæstningsartilleriet foreslaat at de nødvendige resterende arbeider snarest utføres. Disse arbeider blev anslaat til kr. 25 000,00. Man har av hensyn til fæstningenes krigsberedskap fundet det paakrævet, at hernævnte arbeider snarest blev fuldført, hvilket er anslaat at koste kr. 25 000,00.

3. Telefonforbindelsen mellem Bergens befæstninger og marinens bevogtningsfartøier.

Telefonforbindelsen mellem den av marinen etablerte bevogtning i Haaøavsnittet og befæstningene foregaar dels pr. felttelefonlinje, dels ad rikstelefonens linje til Haaøen. Denne ordning har vist sig at være meget usikker, hvorfor man istedet har maattet bygge en permanent linje mellem Haaøen og bevogtningsfartøiene ved Lyseknapp og Bognø. Anslaat utgift kr. 3 800,00.

4. Kjøkkener i Herløavsnittet.

I august 1914 blev der ved utbedring av skrapelige stenhytter og bordskur opført 3 provisoriske kjøkkener paa Skarvø, Ypsø og Lamø. Kjøkkenerne er senere blit kondemnert paa grund av fugtighet og rotter, hvorfor 3 nye kjøkkener til et samlet kostende av kr. 1 500,00 har maattet opføres.

5. Latriner for Kvarven og Haaøen.

Under de nuværende forhold har det været aldeles utilstrækkelig med latriner paa Haaøen og Kvarven. Da forholdene i længden var uholdbare har man maattet anvende kr. 4 000,00 til bedring av disse forhold.

6. Arrestlokaler.

Under nøytralitetsvernet har det paa grund av manglende arrestrum ved Bergens befæst-

Redegjørelse for forfølgninger som er truffet til hævdelse av rikets nøytralitet m. v.

ninger været vanskelig at faa eksekvert ilagte straffe.

Der er derfor av disiplinære hensyn tillatt anvendt kr. 11 000,00 til opførelse av et arrestlokale paa Skarvø for de ytre befæstninger og et paa Kvarven for de indre befæstninger.

7. Hus for dampsprøite og brandmateriel i Gravdal.

Dampsprøiten har tidligere staaet i et rum i en bygning, der nu er flyttet til Kvarven som ekserserhus.

Dampsprøiten har derfor midlertidig maattet anbringes i et provisorisk halvtakskur, der ikke kan opvarmes, en ordning som er meget utilfredsstillende, hvorfor et mindre sprøitehus til kr. 3 800,00 har maattet opføres.

8. Veianlæg ved Smøraas.

Under sin regimentsamling i Bergen har 3dje sapperkompani utført ovennævnte veianlæg, der er av betydning for byens forsvar. Utgiftene har utgjort ca. kr. 1 000,00.

9. Bolig Føllesø signalstation.

Personellet ved denne signalstation blev tidligere privat indkvartert, men blev opsagt til fraflytning paa grund av eierens sykelighet.

Da nogen anden hensigtsmessig indkvartering ikke kunde opdrives, er tillatt anskaffet en flytbar lemmebarakke til kr. 1 200,00 samt leiet en mindre tomt til barakkens opsætning.

10. Elektrisk lys og kraft til Bergens indre befæstninger.

Paa dærom indsendt andragende har departementet under 29de mars 1916 tillatt Askøen kommune at lægge en høispændt kraftledning over Bergens befæstningers grund ind til Kvarvepynten for videreføring til Askøen.

Herved hadde man for militæretaten op-

naadd fordelene av at faa en elektrisk ledning fra en betydelig kraftkilde lagt over Gravdal og Kvarven uten anden utgift end til eventuelle transformatorer og til nettet fra disse.

Av hensyn til de av kommunen straks efter igangsatte anlægsarbeider maatte foreløbig indtil kr. 9 800,00 stilles til disposition til anskaffelse og opførelse av de for befæstningene nødvendige transformatorer.

Kommandanten paa Bergens befæstninger fremkom derefter med tilslutning av 4de distriktskommando og generalinspektøren og chefen for fæstningsartilleriet utover høsten med flere forestillinger angaaende det saavel militært som økonomisk fordelagtige i — under henseen til de høie og stadig stigende priser paa alle brændselsmaterialer — snarest mulig at faa installert elektrisk lys og kraft i de forskjellige avsnit inden de indre befæstninger.

Det er av meget stor betydning at kunne skaffe befæstningene elektrisk lys baade av hensyn til deres krigsberedskap og til opplysning av kommandoplads og overdækte rum under krigsforhold.

Da det desuten maatte ansees i høi grad ønskelig for at mindske brandfaren saavel som av sanitære og økonomiske grunde om mulig allerede under nøytralitetsverntjenesten at kunne gaa over til elektrisk belysning i underbringelsesrummene, har man i løpet av høsten 1916 approbert de fra befæstningene fremkomne forslag, hvorefter man avsnit for avsnit kunde gaa over til anvendelse av elektrisk lys i de forskjellige etablissementer og elektrisk kraft til drift av lyskastere og torpedobatterier samt av den for tiden forcerede verkstedsvirksomhet.

Til anskaffelse og installation av det fornødne lavspændingsnet og kabler med lamper, motorer etc. samt til selve anlægsarbeidet, hvilket er utført av befæstningenes signalavdeling, antages ialt at ville medgaa

for Gravdal	kr. 11 000,00
« Hestviken	« 6 500,00
« Kvarven	« 21 500,00
« Wallemsviken	« 1 500,00
« Hellenbatteriet	« 13 900,00
samt for øvre og nedre Sandviksfjeld	« 5 000,00

Redegjørelse for forføininger som er truffet til hævvelse av rikets nøytralitet m. v.

Med de nuværende høie kul- og oljepriser for øie antages det hele anlæg at være indspart paa mindre end 1 aar.

11. Overdækning av lave orografer for Kvarven og Hellen.

De ved Bergen herskende veirforhold gjør, at taake ofte lægger sig over de høitliggende batterier, hvorfor fæstningens lave orografer, der som regel ikke naaes av de høitliggende taakebanker, spiller en vigtig rolle i forsvaret saa meget mere som de ogsaa egner sig som fremskutte orografer ved disig luft foran batteriene.

Orografene, der er udækkede ligger saaledes til, at de under en kamp er utsat for at bli ødelagt.

Man har derfor maattet indsprænge orografstandpladsene i fjeldet snarest mulig.

Anslagsvis utgift kr. 30 000,00.

12. Provisoriske minespærringer ved Bergen.

For at dække indløpene til Søndre Byfjord syd- og vestenfra er provisoriske minespærringer anlagt ved Lerø og Færø, idet marinens hurtige minifabrikation har muliggjort dette anlæg. Til Lerø er som bestrykningsskyts avgit 2 stkr. 65 mm. kanoner fra marinen; til Færø er flyttet de 2 stkr. 65 mm. kanoner fra nedre Sandviksbatteri.

Som lyskastere til Lerø og Færø er midlertidig disponert 2 av hærens transportable lyskastere. Da Færø trænger sterk lyskaster er i Amerika bestilt en 90 cm. Denne vil med de fornødne ingeniørarbeider komme paa ca. kr. 28 000,00.

Utgiftene til de øvrige foranstaltninger kan endnu ikke opgives.

e) Agdenes befæstninger.

1. Telefonforbindelse mellem Agdenes befæstninger og bevogtningsfartøiene.

Agdenes befæstninger har tidligere maattet benytte rikstelefonen for at faa forbindelse

med befæstningenes fremskutte bevogtningsfartøier. Denne ordning har vist sig usikker.

Kommandanten har derfor foreslaaet at der etableres egne linjer fra Agdenes central til Løkhaug og fra Hasselviken til Frængen. I betragtning av den avgjørende betydning en betryggende telefonordning har for en effektiv bevogtningstjeneste, er tillatt anvendt kr. 1 600,00 i heromhandlede øiemed.

2. Gjennemgang, Agdenes befæstninger.

Overensstemmende med kommandantens forslag har man for at holde uvedkommende borte fra befæstningsomraadet samtykket i at samtlige bruksrettigheter til en sti, der fører gjennom befæstningene indløses, og at der hertil anvendes kr. 1 650,00.

3. Indredning av dæknings-tunneller.

Til indredning av 4 dækningstunneller har man av hensyn til befæstningenes krigsberedskap under den nuværende situation tillatt anvendt kr. 600,00.

Da indgangsdørene til krigsunderbringelsestunnellene ved de 15 og 21 cm. batterier under et bombardement kan bli utsat for en voldsom paakjending fra eksploderende granater, har det været nødvendig at anvende kr. 4 000,00 til anbringelse av solide jerdører foran disse indganger.

4. Indredning og vedlikehold av nøytralitesvernets bygninger.

Til indredning av en av fæstningslasarettets flytbare barakker for vinterbruk er tillatt anvendt kr. 1 200,00.

Til vedlikehold av de av nøytralitetsvernet benyttede bygninger er anvendt kr. 500,00.

Rédegjørelse for forfæininger som er truffet til hævdelse av rikets nøytralitet m. v.

5. Faste signalstationer.

Paa et saa veirhaardt sted som Agdenes har det været nødvendig at utstyre signalstationene paa sjøfronten med beboelseshus. Hertil er for 2 faste signalstationer anvendt kr. 8 000,00.

6. Indvendig paneling m. v. av 4 batterikommandopladser.

For i det veirhaarde klima paa Agdenes overhodet at kunne benytte kommandopladsene om vinteren har det været nødvendig at forsyne disse med indvendig paneling, maling og gulvbelæg. For de 4 batterikommandopladser samt hovedkommandopladsen er hertil medgaaet kr. 3 400,00.

7. Skur paa Brettingsbryggen.

Dampskipsbryggen paa Brettingen er meget utsat for veir og vind; sjøsprøyten staar i haardt veir langt indover bryggen og har ofte forvoldt skade paa proviant og materiel, da man ikke har noget skur paa bryggen.

For under den nuværende nøytralitetstjeneste at ha et sikkert opbevaringssted paa bryggen for proviant og materiel er anvendt 1 000,00 til et passende skur.

8. Torvsjaa—Hysnes.

For paa en hensigtsmessig maate at kunne opbevare den torv, der skjæres i Agdenes befæstningers torvmyr er der tillatt anvendt kr. 4 500,00 til en torvsjaa. Paa denne maate opnaar man under de nuværende vanskelige forhold at spare paa befæstningenes mobiliseringsbeholdning av kul.

9. Gjenopførelse av nedbrændt vaktstue.

Under nøytralitetsvaktjeneste paa Agdenes nedbrændte vaktstuen paa Brettingen totalt den 24de december 1915 under en sterk storm.

Uheldet tilskrives sterk fying i forbindelse med den ved blæsten frembragte sterke træk.

Der var intet at bemerke ved husets byggemaate, da denne var i overensstemmelse med landets almindelige bygningslov.

Til bygningens gjenopførelse er medgaaet kr. 4 500,00.

10. Nye telefonforbindelser.

Agdenes befæstninger har faat bemyndigelse til at lægge telefonlinjer Agdenes—Løkhaug og Hasselviken—Frængen. Telefonforbindelsene var her meget utilfredsstillende. Utgiften ca. kr. 1 600,00 indspares ved at nattjenesten paa de private centraler ophører.

f) Stjørdalens befæstninger.

Latriner.

Ved det nye barakkeetablissement havest intet latrine, hvorfor kr. 1 400,00 til opførelse av latrine med pissoir har maattet anvendes.

g) Værdalens befæstninger.

Nettinggjærde ved opgangen til galleriene.

Opgangen til galleriene er om vinteren saa belagt med issvul, at mandskapene ved op og nedstigning let mister fotfæstet, hvorfor generalinspektøren og chefen for fæstningsartilleriet under en inspektion paa foranledning at et indtruffet uheld straks beordrede ovennævnte gjærde opsat.

Redegjørelse for forføininger som er truffet til hævðelse av rikets nøytralitet m. v.

h) Kongsvinger befæstninger.

1. Bakerovner m. v.

Generalstaben med tilslutning av Kommanderende General har uttalt at det for befæstningenes forpleining under krig er påkrævet at skaffe bakerovne og saltkummer for nedlægning av kjøtt. Heromhandlede arbeider er anslaaet til kr. 9 600,00.

2. Veien Trætbraaten—Odalsverk.

Anlægget av denne vei er av alle autoriteter fremholdt at være av vital betydning for Kongsvinger-avsnittet.

Da arbeidet ikke kan forutsættes utført ved mobilisering eller naar saadan forestaar er kr. 11 000,00 anvendt til innkjøp av arbeidsredskaper, erstatning for jordskade m. v.

Arbeidet utføres av indkaldt nøytralitetsvern.

i) Badehus for nøytralitetsvernet Kristiansand og for Værdalens befæstninger.

Efter sanitetschefens forslag er tillatt anvendt kr. 6 000,00 til 2 mindre badehus for nøytralitetsvernet ved Kristiansand og kr. 7 000,00 til bad ved Værdalens befæstninger til bekjæmpelse av luseplagen, utøi og smittefare.

j) Magasinrum for reserveavdelingenes geværer.

For at fremme mobiliseringsberedskapet av de ved fæstningsartilleriet opsatte reserve(dæknings) avdelinger har man foranlediget avsendt fornøden bevæbning til de befæstninger, hvor disse nu opsættes.

Til indredningsarbeider m. v. er i den anledning tillatt anvendt kr. 10 700,00.

k) Maskeringsarbeider paa befæstningene.

Til endel spesielle maskeringsarbeider paa Kristiansand, Agdenes og Oscarsborg befæstninger er anvendt tilsammen kr. 2 500,00

Paa grund av situationen ihøst har man tillatt iverksættelsen av yderligere maskeringsarbeider. Opgave over de medgaaede utgifter, der var forutsat begrenset mest mulig, er endnu ikke inkommet, og vil derfor først kunne medtages paa næste aars opgave.

l) Moderne feltforskansninger Bergen, Kristiansand og Agdenes.

Væsentlig efter forbillede av den modelskanse, der blev utført av ingeniørtropper paa felttjenesteøvelserne 1916 har man foranlediget utført mindre skanser paa Bergen, Kristiansands og Agdenes befæstningers landfronter saaledes, at disse foruten at være led i frontenes forsterkning tillike skal tjene som model og til instruksjon i feltbefæstning.

Opgave over utgiftene er endnu ikke inkommet.

m) Placering av lyskastere.

Til provisorisk placering av 2 av de til Kristianiafjordens fremskutte befæstninger bestilte 150 cm. lyskastere er stillet til disposition kr. 5 100,00. 1 lyskaster skal plasseres paa Agdenes og 1 paa Tønsberg befæstninger, paa hvilke steder den ytre belysning er meget mangelfuld.

B. Garnisonssteder og økserserpladser.

a) Kristiania.

1. Elektrisk lys i ridehusene samt opførelse av latrine paa Akershus fæstning.

Paa grund av stadig ind- og utrykning av nøytralitetsvernets avdelinger paa Akershus fæstning har kommandantskapet foreslaaet

Redegjørelse for forføininger som er truffet til hævdelse av rikets neutralitet m. v.

indlagt elektrisk lys i ridehusene og i gymnastiksalen paa fæstningen. Disse bygninger er ved mobilisering forutsat anvendt til indkvartering av soldater. Hertil er medgaat kr. 1 400,00.

Av samme grund har kommandantskapet foreslaaet opført en større latrine for soldater paa Akershus. Man har av sanitære grunde fundet dette paakrævet og er hertil medgaat kr. 4 900,00.

2. Indredning av krigsskolens loftsetage.

Som en følge av det ekstraordinært store antal kadetter har det været forbundet med vanskeligheter at skaffe losji for alle kadetter i byen. Krigsskolen har derfor foreslaaet, at der i skolebygningens loftsetage anordnes endel beboelsesrum for kadetter.

Man finder det paakrævet at der under de nu raadende forhold med ekstraordinær elevstyrke ved de militære skoler, befalskurser o. lign. haves endel rum til disposition for de militære skoler. Utgiften hermed har været kr. 7 600,00.

b) Gardermoen.

Reparation av bedehuset.

Av mangel paa plads maatte generalintendanten i nogen tid lagre korn i bedehuset. Herved blev dettes gulv trods provisorisk forsterkning ramponert. Utgiftene ved reparationen er beregnet til kr. 600,00.

c) Jørstadmoen.

1. Sanitære foranstaltninger.

Til avhjælpelse av endel av sanitetschefen paapekte mangler i sanitær henseende paa Jørstadmoen (interneringsleiren), har 2den division foreslaaet, at det derværende bad indredes for vinterbruk samt at der foretages endel mindre reparationsarbeider ved de av den internerte styrke benyttede bygninger.

Overensstemmende med ingeniørvaabnets forslag er tillatt anvendt kr. 2 750,00 hertil.

2. Elektrisk lys.

I interneringsleiren er der hittil til den utvendige og indvendige belysning anvendt oljelamper. I terminen 1915—1916 er hertil medgaat ca. kr. 6 000,00. Med de høie priser er det at forutse at belysningen i indeværende termin vil falde endnu dyrere.

Av hensyn hertil og av hensyn til brandfaren ved de hittil benyttede belysningsmidler samt av hensyn til bevogtningens effektivitet, har 2den division foreslaaet, at der indlægges elektrisk lys paa Jørstadmoen.

Departementet, der med 2den division er enig i ønskeligheten av under de nuværende forhold at ha elektrisk lys paa denne eksercerplads, har overensstemmende hermed tillatt anvendt kr. 8 500,00 i heromhandlede øiemed.

d) Hvalsmoen.

Indkvartering av rekrutstyrken.

Paa grund av vernepligtsalderens sænkning blev der til Søndenfeldske ingeniørregiments rekrutskole indkaldt 2 aarsklasser i 1916, tilsammen ca. 1 100 mand. Da denne styrke ikke kunde skaffes underbringelse i regimentets barakker tillotes radiomagaset indredet til indkvartering for en utgift av kr. 850,00.

e) Fredrikstad.

Ved Smaalenenes infanteriregiment nr. 1 ekserserte i 1916 2 rekrutaarsklasser. Tøi-huset blev derved saa sterkt belagt, at de derværende vaskeanordninger for soldater paa langt nær ikke strak til. Overensstemmende med regimentets forslag er tillatt anvendt kr. 1 200,00 til utvidelse av vaskeanordningene.

f) Kristiansand.

1. Indkjøp av pigtraad.

Til indkjøp av pigtraad er overensstemmende med forslag fra forsvarschefen i Kristiansand tillatt anvendt kr. 420,00.

Redegjørelse for forføininger som er truffet til hævdelse av rikets nøytralitet m. v.

2. Nøytralitetsvernets vandforsyning.

Forsvarschefen i Kristiansand har foreslått, at der lægges springvandledning ombord i losjiskibet «Desideria», der anvendes til underbringelse av nøytralitetsvernets soldater. Ferskvand ombord er hittil blit skaffet ved hjelp av en vandbaat. Der er stillet kr. 550,00 til disposition for denne foranstaltning, der baade er bedre og billigere i længden.

Likeledes er tillatt anvendt kr. 325,00 til springvandledning for en av avdelingene paa landfrontene, hvor tidligere en mindre tilfredsstillende brønd har været benyttet.

3. Vinterindredning.

Til forskjellige utbedringsarbeider ved de bygninger, der benyttes av nøytralitetsvernet, har man for at gjøre dem skikket for vinterbruk, tillatt anvendt kr. 1 850,00.

4. Indkjøp av sandsækker.

De sandsækker, der høsten 1914 blev anskaffet til Kristiansands forsvar var efter at de har ligget ute i 2 aar saa medtatte, at de ikke gav nogen paalidelig beskyttelse.

Man har derfor tillatt 3dje division at anskaffe ca. 2 000 nye sækker, der holdes lagret til bruk i paakommende tilfælde. Til anskaffelsen er medgaat ca. kr. 1 600,00.

5. Reparation av 1ste bergbatteristalde. Kongens verft.

Til reparation av ovennævnte stalde er tillatt anvendt kr. 2 500,00.

g) Gimlemoen.

1. Elektrisk lys.

Efterat det for nøytralitetsvernets avdelinger hadde vist sig nødvendig at gaa til en væsentlig utbedring av en del av etablissementet paa Gimlemoen og indrede dette for vinterbruk, fandt man det under de nuværende forhold — da soldater av nøytralitets-

vernet er inde aaret rundt — nødvendig at gjøre bygningene mere ildsikre og sanitære ved indlægning av elektrisk lys.

Man gjorde ogsaa herved regning paa en ikke ubetydelig aarlig besparelse i de ordinære utgifter til belysning.

Til installering av elektrisk lys i etablissementene og til ydrebelysning inden leiren er stillet til disposition indtil kr. 5 000,00.

2. Utbedring av barakker.

Barakkerne paa Gimlemoen er daarlige og gamle og har i paavente av, at pladsen muligens skal forlates ikke været saa godt vedlikeholdt som man ellers vilde gjort.

Da man under det nuværende nøytralitetsvern er nødsaget til altid at holde tropper paa Gimlemoen og naarsomhelst maa være forberedt paa at forsterke disse har man tillatt anvendt kr. 20 000,00 til barakkernes utbedring.

3. Utbedring av officerstalden.

Da officerstalden, hvor de paa Gimlemoen nødvendige heste opstaldes, ikke er beregnet for vinterbruk, er anvendt kr. 1 100,00 til staldens utbedring.

4. Lys og brænde til soldathjemmene paa Gimlemoen og Odderøen.

Soldathjemmene paa Gimlemoen og paa Odderøen under Kristiansands befæstninger er saalænge den nuværende situation varer tilstaa frit lys og brænde, forat hjemmene skal kunne være istand til at holde driften gaaende ogsaa til de tider, da mandskapsstyrken og dermed omsætningen er for liten til at kunne faa budgettet til at balansere.

h) Malesletten.

1. Vinterindredning.

Av hensyn til nøytralitetsvernets ordning har det været nødvendig at henlægge rekruttskolen for Vesterlen infanteriregiment nr. 8 delvis til vintertid. 3dje division har frem-

Redegjørelse for forføininger som er truffet til hævdelse av rikets nøytralitet m. v.

holdt nødvendigheten av at mandskaps- og underofficersrummene av denne grund utstyres med ovner.

Overensstemmende med generalinspektøren for ingeniørvaabnets forslag har man tillatt anvendt kr. 7 000,00 i dette øiemed.

2. Leie av sykehus.

Under nøytralitetsvernstjenesten har de hyppige ind- og utrykninger m. v. av avdelinger paa Maldesletten medført, at et der-værende leiet lægevisitationsrum praktisk talt har maattet beslaglægges aaret rundt. Som ekstragodtgjørelse herfor er husets eier tilstaat for aarene 1914, 1915 og 1916 tilsammen kr. 300,00.

i) Bømoen — Tvildemoen.

Høi- og halmmagasin.

4de division har fremholdt som absolut paakrævet at der paa ovennævnte ekserserpladser til enhver tid er lagret en beholdning av høi og halm, tilstrækkelig for den første mobiliseringstid. Saadan som forholdene nu er kan man resikere at staa uten beholdninger omtrent halvparten av aaret. Generalintendanten har erklært sig enig heri. Kommanderende General og generalstaben har anbefalt at arbeidet med opførelse av de hertil nødvendige magasiner blir iverksat snarest mulig. Overensstemmende hermed og med ingeniørvaabnets forslag er tillatt anvendt kr. 15 600,00 i heromhandlede øiemed.

j) Bergen.

Elektrisk lys i Søndre Bergenhus infanteriregiment nr. 9's magasin paa Koengen.

Da det under de nuværende forhold med ind- og utrykning av nøytralitetsvern m. v. aaret rundt ansaaes mindre forsvarlig at

færdes og arbeide i ovenstaaende regimentsmagasiner ved lampelys, er anvendt kr. 1 750,00 til indlægning av elektrisk lys i det av Bergens og Nordhordlands bataljoner benyttede gamle magasin.

k) Ulven.

Utbedring av bebyggelse m. v.

Paa Ulven har der under nøytralitetsvernet til stadighet været forlagt tropper. Med den knappe vedlikeholdsbevilgning har det ikke været mulig at vedlikeholde etablissementet ordentlig.

For at rette paa de værste mangler er tillatt anvendt kr. 10 000,00 som ekstraordinært tilskud til vedlikeholdsbevilgningen samt yderligere til halmskur, latriner og gjødsekum kr. 8 100,00.

l) Hommelvik.

Indkvartering av vaktstyrken.

Indkvarteringsforholdene for interneringsvaktens i Hommelvik viste sig saa mangelfulde med de lokaler, som kunde faaes leiet, at man i tilslutning til vaktchefen og 5te distriktskommando ansaa det som den eneste utvei for at skaffe en i hygienisk henseende tilfredsstillende underbringelse at erhverve det ene leiede lokale til eiendom.

Herved kom militæretaten i besiddelse av en hel bygning, tilhørende «Arbeiderforeningen» og bra skikket for øiemedet, idet man som eier kunde foreta de nødvendige indretningsarbeider.

Kjøpesummen for bygningen utgjør kr. 4 000,00. Grunden er leiet.

I kontrakten herom er med grundeieren truffet overenskomst angaaende dennes kjøp av huset, naar militæretaten ikke lenger har bruk for det.

Til nødvendige utbedrings- og indretningsarbeider er anvendt ialt kr. 3 000,00.

Redegjørelse for forføininger som er truffet til hævdelse av rikets nøytralitet m. v.

m) Værnes.

Interneringsforanstaltninger.

Da man under den i høst opstaaede konflikt med Tyskland næret begrundet frygt for at den paa hjelpekrydseren «Berlin» internerte besætning — i tilfælde av et brudd med Tyskland — vilde sænke det værdifulde skib, lot departementet træffe de nødvendige foranstaltninger til at skibets besætning med kort varsel kunde bli internert paa Værnes ekserserplads.

Der blev bestemt indlagt elektrisk lys i de for en saadan internering eventuelt bestemte barakker omliggende omraade, —

der blev indkjøpt det for opsætning av indhegning om interneringsomraadet nødvendige materiale —

samt forøvrig truffet de nødvendige forføininger til at indhegningen paa korteste varsel kunde reises.

Utgiftene beløper sig til ca. kr. 23 500,00.

n) Altengaard.

Utbedring av bebyggelse.

Til vinterindredning av den barakke, som sikkerhetsvaktens paa Altengaard benytter, er overensstemmende med forslag fra 6te division tillatt anvendt kr. 2 100,00.

Ved sikkerhetsvaktens forsterkning paa Altengaard blev det nødvendig at forsyne de kjøkkener, som brukes av denne med indvendig panel. Hertil er medgaat kr. 1 500,00.

Da man i rekrutskolen 1917 skal ha 2 aarsklasser inde til tjeneste paa Altengaard er det nødvendig ogsaa at kunne benytte loftsetagen i hovedbygningen til indkvartering. Til indredningsarbeider i forbindelse med en reparation av taket, er medgaat kr. 5 300,00.

o) Nyborgmoen.

1. Indredning av bygninger til vinterbruk.

Til forlægning av sikkerhetsvaktens paa Nyborgmoen har det været nødvendig at indrede 4 barakkerum og 1 kjøkken til vinterbruk. De hermed forbundne utgifter har utgjort ca. kr. 4 500,00.

2. Kvernhus.

For under alle forhold saa vidt mulig at kunne sikre avdelingene paa Nyborgmoen det nødvendige mel til brødbakning er anvendt kr. 3 600,00 til opførelse av et kvernhus paa ekserserpladsen.

p) Indgjærning av broer.

Til anbringelse av gjærdestolper eller huller for saadanne ved endel broer, som i tilfælde av mobilisering skal indgjærdes, er efter forslag fra generalstaben og Kommanderende General anvendt ca. kr. 1 200,00.

III. Anskaffelser m. v.

1. Vedrørende intendanturen.

De i tidligere meddelelser omhandlede forcerede anskaffelser og oparbeidelser av beklædnings- og utrustningsgjenstande har fremdeles paagaat.

Paa grund av vaabenøvelsernes delvise henlæggelse til den kolde aarstid og paa grund av den økede mandskapsstyrke er der gjort yderligere anskaffelser av senge- og kvarterutstyr.

Der er saalededes anskaffet:

Ca. 14 000 uldtæpper til ca. .	kr. 180 000,00
« 10 000 m. buldan til madrasser og hodepuder ca. .	« 125 000,00
« zinkbøtter og andre kvartersaker ca.	« 16 000,00
« 25 000 m. teltduk ca.	« 30 000,00

Endvidere er anskaffet ca. 175 000 m. (ca. kr. 100 000,00) stria til forarbeidelse av sandsækker ved mobilisering.

Redegjørelse for forføininger som er truffet til hævdelse av rikets nøytralitet m. v.

Til økning av armeens beholdning av skiutstyr er anvendt ca. kr. 50 000,00.

Til flyvevæsenet er fra England indkjøpt flyvedragter for vinterbruk for ca. kr. 9 000,00 og er der til anskaffelse av skindutstyr til Finmarkens bataljon anvendt ca. kr. 10 000,00.

Proviand- og furagebeholdningene i 6te division er øket til 60 dages behov ved mobilisering og fordelt utover i distriktene. Hertil er leiet de nødvendige lagerrum.

Beholdningene av proviand og furage for øvrig er derhos supplert i den utstrækning dette har kunnet la sig gjøre.

Der er truffet yderligere foranstaltninger for bedst mulig at tilfredsstille de hygieniske krav ved nøytralitetsvernets avdelinger ved at de oprindelige provisorisk anordnede sengesteder delvis er omgjort, og at der til enkelte avdelinger i nøytralitetsvernet er anskaffet endel jernsenger. Departementet har derhos latt utgaa bestemmelse om, at der skal utleveres haandklær av det offentlige saaledes at hver mand i nøytralitetsvernet ved siden av sit private haandklæde faar et saadant til bruk hver uke, samt at vask av de til nøytralitetsvern indkaldte soldaters haandklær og undertøi skal utføres ved avdelingens forsyning og paa militæretatens bekostning.

Vaskevandsfater er derhos utlevert i noget større utstrækning end tidligere, og der er anskaffet haarklippingsmaskiner med steriliseringskar i et antal av 1 à 2 pr. kompani.

2. Vedrørende sanitetet.

a) Røntgenrør.

Da der kun fandtes ubetydelige beholdninger av røntgenrør her i landet, saaledes at man under krig meget snart vilde staa fast, er der efter forslag av sanitetschefen avsluttet kontrakt med et firma i Kristiania om at holde 100 røntgenrør paa lager for sanitetet mot en godtgjørelse av kr. 1 200,00 aarlig.

b) Fotpleievæsker.

Efter at prøver var anstillet paa forhaand er kr. 2 700,00 stillet til sanitetschefens disposition til anskaffelse av 1 500 fotpleievæsker for infanteriavdelingens befal, spesielt for

tropchefene. Disse vil derved sættes istand til at behandle mindre fotskader. Til forsyning av væskerne med medikamenter er desuten tillatt anvendt kr. 1 000,00 som er bestemt postert paa den ordinære sykeforpleiningskonto (kap. 4 titel 3).

c) Transportable desinfektionsovne og desinfektionsapparater.

For effektivt at kunne motarbeide smittsomme sykdomme blandt de indkaldte tropper kræves desinfektionsovne til desinfektion av smittet tøy. I større byers nærhet kan der værende faste desinfektionsanlæg benyttes.

Da man under feltforhold ikke kan regne med disse anlæg, har man fundet at maatte anskaffe 5 transportable desinfektionsovne av den model, som brukes i den tyske hær. Utgift kr. 15 000,00.

Desuten har sanitetschefen faat bemyndigelse til at anskaffe til prøve 2 transportable desinfektionsapparater fra England. Pris til sammen ca. kr. 7 500,00.

d) Reservemateriel for felttandlæger.

Det meste av det materiel som trænges faaes i landet, men enkelte metaller maa kjøpes utenlands. Hertil er stillet til disposition kr. 600,00.

e) Drikkevandstilberedere.

For til enhver tid at kunne skaffe større troppesamlinger brukbart drikkevand trænges specielle apparater, som renser vandet. Til anskaffelse av 2 saadanne apparater fra utlandet er — til prøve — tillatt anvendt kr. 11 700,00. Lignende apparater anvendes i de fleste fremmede armeer.

f) Termostater, sterilisatorer, operationsborde.

Til indkjøp for etappesykehusene er tillatt anvendt kr. 1 500,00 til termostater, som anvendes til bakteriologiske undersøkelser og sterilisatorer til bruk ved mindre operationer

Redegjørelse for forføininger som er truffet til hævdelse av rikets nøytralitet m. v.

og til sterilisation av bandager. I beløpet indgaar desuten anskaffelse av endel operationsborde.

g) Jernbanesanitetsvogn.

Til indredning av en jernbanevogn til sanitetsvogn er kr. 3 000,00 stillet til raadighet. Vognen er avgit av statsbanerne til dette øiemed.

h) Forsendelsesemballage for infektøst materiale.

Skal materie, blod, bakteriekulturer og lignende sendes uten fare maa anvendes speciel emballage, som ikke var at faa her i landet. Sanitetschefen er derfor blit bemyndiget til at gjøre indkjøp derav fra utlandet for kr. 2 500,00.

i) Transportable røntgenapparater.

Ved kgl. resolution av 26de august 1916 er bestemt:

«Til indkjøp av 2 transportable røntgenapparater stilles kr. 28 000,00 til raadighet av de til nøytralitetsvernet bevilgede midler.»

Gjenpart av den til grund for resolutionen liggende indstilling, hvortil man tillater sig at henvise, vedlægges som trykt bilag (bilag 4).

j) Bakteriologisk materiel.

I skrivelse av 25de september 1916 indsendte sanitetschefen til departementet en forestilling om, at der trænges bakteriologisk materiel — mikroskoper, bakteriologiske kasser, formalin, desinfektionsapparater, termostater — ved divisionsstabene og befæstninger. Kr. 16 000,00 blev stillet til raadighet til kjøp herav.

k) Tetanus-(stivkrampe)serum.

Sanitetschefen hadde i november 1916 meddelt, at det paa grund av den alvorlige situation paa den tid var nødvendig at sikre landet større beholdning av stivkrampeserum.

Som følge herav blev sanitetschefen bemyndiget til at kjøpe saadant serum fra Danmark for kr. 10 000,00.

l) Medikamentbeholdninger for felt til 4de og 6te division.

Der har tidligere været avsluttet kontrakter med et apotek i Bergen om at holde tilstrækkelige medicinbeholdninger for 4de division ved mobilisering, men disse har efter Bergensbranden ikke kunnet opretholdes.

Heller ikke apotekene i 6te divisionsdistrikt har kunnet paata sig at holde tilstrækkelige lager av medikamenter for divisionens behov.

Sanitetschefen er derfor blit bemyndiget til med A/S Apotekernes laboratorium at avslutte overenskomst om at holde depot i Bergen og 6te division med en aarlig utgift av tilsammen kr. 4 775,00.

m) Frivillige foreningers oparbeidelse av sanitetsmateriel.

De frivillige hjelpeforeninger for sanitetet i krig er paany gaat igang med at arbeide op materiel av forskjellig slags — forbindingsaker, operationsfrakker, madrasser og putevar m. m. Foreningene utfører arbeidet gratis. Til indkjøp av materiale er kr. 10 000,00 stillet til raadighet.

n) Transportable barakker for sanitetet.

Man vil under krig paa forskjellige steder i landet faa bruk for transportable barakker, saaledes som sykehuse ved befæstningene og feltarmeen, for smitsomme sygdomme, for underbringelse m. v. Tidligere er bevilgningene til sanitetmateriel anskaffet endel saadanne barakker til fæstningslasarettene.

Sanitetschefen har sterkt fremholdt nødvendigheten av at der snaest skaffes flere flytbare barakker til bruk for sanitetet ved vore kystavsnit, hvor bebyggelsen er meget spredt og gjennomgaaende mindre god.

Man har derfor bemyndiget sanitetschefen til at anskaffe 3 flytbare barakker

Redegjørelse for forføininger som er truffet til hævdelse av rikets neutralitet m. v.

(system «Phønix»), 1 for hver av de 3 kyst-avsnit Kristiansand, Bergen og Agdenes, til eventuel bruk for underbringelse av saarede og syke.

Barakkenes dimensioner er 7×18 m. og koster ca. kr. 12 500 pr. stykke, altsaa tilsammen ca. kr. 37 500,00.

3. Vedrørende veterinærvæsenet.

Man har stillet kr. 10 000,00 til veterinærinspektørens disposition til indkjøp av neosalvarsan. Herav er hittil anvendt kr. 5 647,13.

Neosalvarsan er et virksomt middel mot lungesyke hos hesten, hvilken sygdom i stor utstrækning har optraadt i de krigførende landes armeer. Da beholdningene av neosalvarsan indenlands var meget smaa og det ikke kan fremstilles i Norge, fandt departementet det nødvendig at sikre sig et parti.

4. Materiel til befæstningene.

a) Minemateriel.

Kontroloptagningen av miner har vist, at materiellet har været utsat for stor slitage, og det har derfor været nødvendig at erstatte og supplere ødelagt eller forbrukt mine-materiel.

Man har fundet efterhaanden at maatte gi tilladelse til bl. a. følgende anskaffelser, eftersom kravene er indløpet:

1. Anker e,
ca. 38 000 kg. for ca. kr. 13 000,00.
2. Minesystemer.
4 kombinerte systemer til Oscarsborg,
6 — — « Bergen,
3 sigtemine — « Kristiansand
samt 4 bundminer for en samlet sum av
ca. kr. 29 600,00.
3. Ankertoug, 18 000 m. for ca. kr. 35 200,00, samt søkerkjetting for ca. kr. 7 800,00.
4. 1 kjernet minekabel,
ca. 40 000 m. for ca. kr. 43 800,00.
5. Gruppekabel,
4 000 m. 4-kjernet og 2 000 m. 7-kjernet
for ca. kr. 23 000,00.

6. Skyte bomuld (bomuldskrudt),
9 000 kg. fra Sverige for ca. kr. 70 000,00.
7. Bøier til minefeltpassagen,
Oscarsborg, 2 stk. for kr. 1 800,00.
8. Mineavdelingenes fartøismateriel har selvsagt ogsaa været utsat for ekstraordinær stor slitage, og det har vist sig nødvendig i denne henseende at foreta endel anskaffelser og reparationer, bl. a.:

Kranfartøi 3, Oscarsborg, ny kjele
kr. 27 860,00

Dampbarkasser, Bergen, 2
nye kjeler « 4 800,00
Dampbarkasser, Bergen, 1
nyt skrog « 3 000,00

9. Utlægningsfartøiet «Kristiansand» har det været nødvendig delvis at ombygge for at faa gjort det i sanitær henseende nogenlunde beboelig samt tjenstdygtig og skikket som bevogtningsfartøi. Arbeidet kostet kr. 9 100,00.

10. Elektromekaniske miner.
14 haandminer med ladninger er anskaffet fra marinen istedetfor dem som gik tapt ved eksplosionen i Marviken. Utgift ca. kr. 12 460,00.

Til utførelse av sikringsanordninger for kontraminering er stillet til disposition yderligere kr. 1 841,00. (Kfr. st. med. nr. 10, 1914, pag. 19).

- b) Bevogtningsbaater, inspektionsbaater m. v.

Anskaffelse av baater m. v.

Paa grund av

- 1) manglende baatmateriel,
- 2) den overordentlig store slitage under neutralitetsvernet,
- 3) de store leieutgifter som man ofte i kort tid vil tjene op

har man fundet at maatte gaa til anskaffelse av en del baater og (eller) motorer.

1. Agdenes befæstninger.

Der er medgaat kr. 9 580,00 til anskaffelse av 2 motorskøiter. Skroget

Redegjørelse for forfæininger som er truffet til hævdelse av rikets nøytralitet m. v.

til den ene er bygget paa fæstningen av kyndige mandskaper.

2. Bergens befæstninger.

Paa grund av de lange veirhaarde strækninger har det været paakrævet at leie en sjøgaaende motorskøite for kr. 200,00 pr. uke til transport av proviant til de fremskutte befæstninger og poster.

Dette var en meget stor leie, og da der var utsigt til, at den vilde bli sterkt forhøiet, fandt man det hensigtssvarende at indkjøpe en sjøgaaende motorskøite. Utgiften hertil blev ca. kr. 25 000,00.

Leieutgiften kr. 200,00 pr. uke er bortfaldt.

Da det var nødvendig av hensyn til nøytralitetstjenestens forsvarlige utførelse at ha en hurtiggaaende inspektionsbaat til de ytre og indre befæstninger, er anskaffet en hurtiggaaende inspektionsbaat for kr. 9 100,00.

Fæstningens anden inspektionsbaat, en ældre noget hurtiggaaende motorbaat, brændte op.

For at faa en ny hurtiggaaende inspektionsbaat istedetfor denne blev det nødvendig paa grund av de overordentlig sterke prisstigninger at anvende kr. 10 000,00 utover assurancesummen, der blev utbetalt med kr. 8 100,00.

Der er medgaat kr. 2 500,00 til utskiftning av en oprindelig gammel baatmotor, som var utslitt under nøytralitetsvernet. Tilbud om reparation av den gamle motor var ikke mulig at faa.

Til anskaffelse av en 4 hk. motor til en gig ved Haaen er anvendt ca. kr. 1 000,00. Avsnittet har derved faat en brukbar praiebaat.

3. Kristiansands befæstninger.

Til indsættelse i en gig ved Gleodden er anskaffet en motor for kr. 725,00. Avsnittet fik derved en brukbar inspektions- og transportbaat.

Dækningsavdelingene ved Kristiansand leiet til hver front 1 motorsjægte, som imidlertid viste sig aldeles utilfredsstillende i det vanskelige og ofte veirhaarde farvand. Istedetfor disse motorsjægter er anskaffet 2 motorbaater for ca. kr. 7 000,00.

For at skaffe forsvarschefen en brukbar høist paakrævet sjødygtig inspektionsbaat er tillatt anvendt kr. 10 000,00.

Forsvarschefen hadde kun en leiet mindre, aapen motorbaat til inspektioner. Det urolige veir gjorde, at inspektionsreisene blev avhengig av veirforholdene. Det kan være pent veir naar man reiser ut, men uveiret kommer ofte fort, saa det ikke var uten risiko for liv og helse kun at ha den aapne baat. Det hændte ofte at motoren forsaget, og baaten blev liggende og drive i timevis.

4. Oscarsborg med Svelvik.

Signalavdelingen har faat kr. 750,00 til indkjøp av en motor for indsætning i en av avdelingens baater. Der var ikke skikket disponibelt baatmateriel for utførelse av alle paabudte inspektioner.

Der er stillet til distriktsingeniørens disposition kr. 1 450,00 til indkjøp av 1 føringsbaat, 2 snekker og 1 pram paa grund av ekstraordinært slit under nøytralitetsvernet.

5. Fredrikstad mineforsvar.

I et dampbarkasseskrog er en 10 hk. motor utskiftet med en 15—20 hk. Utgiften er kr. 3 500,00. Den 10 hk. motor er indsat i et andet skrog, hvor før var en 4 hk. Denne er montert i en snekke.

Mineforsvaret har herved faat en brukbar inspektionsbaat, et inspektions- og bevogtningsfartøi og vakten paa Huth en høist paakrævet motorsnekke.

Til lanterner for lodsskøitene i Oxøfjorden er anvendt kr. 600,00 for at undgaa sammenstøt med bevogtningsfartøiene, som gaar med slukkede lanterner.

c) Signalmateriel.

1. Lyskastere.

Til befæstningenes lyskastere, som er i stadig bruk under nøytralitetsvernet, har det været nødvendig at anskaffe en del reservespeil og reservelamper av følgende grunde:

1. Mangelfuldt utstyr med reservemateriel.
2. Sterk paakjending under nøytralitetsvernet.

Redegjørelse for forføininger som er truffet til hævdeelse av rikets nøytralitet m. v.

3. En eller flere lyskasterer staar ofte ubrukbare under reparation av speil eller lamper, hvilket er høist betænkelig.

Der er git bemyndigelse til følgende anskaffelser:

Oscarsborg med Svelvik:

1 speil og 1 lampe til 110 cm. lyskaster.

2 — « 1 — « 90 « —

Fredrikstad mineforsvar:

1 speil og 1 lampe til 90 cm. lyskaster.

Tønsberg befæstninger:

1 speil og 1 lampe til 90 cm. lyskaster.

Bergens befæstninger:

1 speil og 1 lampe til 110 cm. lyskaster.

1 — « 1 — « 90 « —

1 — « 1 — « 75 « —

Kristiansands befæstninger:

1 speil og 1 lampe til 110 cm. lyskaster.

1 — « 1 — « 90 « —

Sarpsborg befæstninger:

1 speil og 1 lampe til 60 cm. lyskaster.

Disse anskaffelser beløper sig til ialt ca. kr. 39 100,00.

Til Kristiansands befæstninger er medgaat kr. 3 600,00 til anskaffelse av et reservesæt monostaster. De havendes var sterkt paakjent og slitt og maatte ofte repareres. Reserve var derfor nødvendig.

Til samme befæstninger er git bemyndigelse til installering av et røk dæmpende fyranlæg i maskinstationen for kr. 6 800,00. De anskaffede kul er meget røkgivende, og røken sætter lyskasterne delvis ut av funktion. Fyr-anlægget, som er 8 pct. besparende, vil indspares paa et par aar.

Til Herlø, Bergens befæstninger, hvor belysningen var meget utilfredsstillende, er stillet til disposition ca. kr. 6 000,00 til anskaffelse av et aggregat for en 60 cm. lyskaster. Lyskasteren blev tat fra Haaesundet, som hadde faat en 35 cm. elektrisk lyskaster.

Agdenes befæstninger har faat kr. 300,00 til anskaffelse av reservekjelerør.

2. Telefonkabel og linjebygningsmateriel.

Befæstningenes telefonnet, som har været stadig utlagt under nøytralitetsvernet, er sterkt paakjent. Til erstatning av kassabelt materiel har man i det foregaaende aar maattet paabegynde anskaffelser.

Oscarsborg med Svelvik har anvendt kr. 2 500,00, hvorfor ogsaa skulde anskaffes en del maskinrekvisita.

Bergens befæstninger har anvendt kr. 7 000,00.

3. Sjøkabel:

Til Agdenes befæstninger er bestilt 1 100 m. telefonsjøkabel mellem Smellingen og Garten til erstatning for en ældre kabel, som stadig gik istykker i det strøm- og veirhaarde farvand og ikke længere var reparabel. Utgiften andrager til ca. kr. 3 300,00.

d) Diverse materiel.

1. Bergens befæstninger:

Telefonforbindelsene ved de indre avsnit har været høist utilfredsstillende for en betryggende ildledelse.

For at bedre noget paa dette forhold har man stillet til disposition kr. 2 950,00 til materiel og kr. 600,00 til abonnementsutgifter til Bergens telefonkompani.

Da centralbordet i Gravdal var for litet for den sterke trafik under nøytralitetsvernet og som følge derav sprængt, er tillatt anvendt ca. kr. 1 500,00 til anskaffelse av et større bord. Gravdals gamle centralbord skal flyttes til Kvarven central og dennes centralbord til hovedkommandopladsen.

2. Stjør- og Værdalens befæstningers utstyr med signalmateriel har været meget mangelfuldt, hvilket departementet har fundet betænkelig under den nuværende situation.

Der er efterhaanden tillatt anskaffet:
17 signalapparater . . . ca. kr. 7 000,00
Diverse signalmateriel . . . « « 6 000,00
1 robsonlyskaster, tilskud « « 900,00

Redegjørelse for forføininger som er truffet til hævdelse av rikets nøytralitet m. v.

Telefonkabel ca. kr. 6 000,00
 Fyrverkerisaker « « 4 350,00
 Kikkerter og observationsmateriel « « 3 700,00

3. Kongsvinger befæstninger.

Av hensyn til fæstningens krigsberedskap har man fundet det nødvendig at anvende ca. kr. 16 000,00 for gjennomførelse av en ny plan for telefonlinjene.

Til forarbeidelse av forstillinger til befæstningenes 8,4 cm. kanoner er medgått kr. 850,00.

4. Fossumavsnittets befæstninger.

Befæstningene manglet regulativ for fyrverkerisaker. Da fyrverkerisaker er uomgjængelig nødvendig for signal- og meldetjenesten, er regulativ opsat og ca. kr. 6 000,00 anvendt til de nødvendige anskaffelser.

Efter avholdte prøver blev tillatt anskaffet en 60 cm. lyskaster fra A/s Gasaccumulator.

De ytre belysningsforhold var særdeles mangelfulde, og de bestilte elektriske lyskastere vilde ikke ankomme paa tidligst $\frac{3}{4}$ aar — et forhold som under den nuværende situation var særdeles betænkelig. Utgiften var kr. 7 900,00.

5. Sarpsborg befæstninger.

Som ved Fossumavsnittet er her ogsaa medgått ca. kr. 6 000,00 til anskaffelse av fyrverkerisaker.

6. Kristiansands befæstninger.

Til Kristiansands befæstninger er tillatt anskaffet en kjøkkenvogn. Utgiften er kr. 270,00.

5. Infanteriet.

a) Traadavbitertænger.

Til anskaffelse av 2 000 traadavbitertænger til de som nøytralitetsvern tjenestgjørende avdelinger har man maattet anvende kr. 10 400,00.

b) Fegteutstyr.

Til anskaffelse av 400 sæt fegteutstyr samt 925 masker for instruktører ved infanteriet er medgått kr. 12 600,00.

C. Telegrafmateriel til ingeniørvaabnet.

a) Kabel til 6te telegrafkompani.

I august 1915 blev der utlevert en del kabel fra 6te telegrafkompani til den ved Ofotbanen etablerte nøytralitetsvakt. Da kabelen fremdeles brukes av denne, har man fundet det nødvendig at erstatte kompaniet den utleverte kabel. Utgiftene ved anskaffelsen vil antagelig dreie sig som ca. kr. 5 000,00.

b) Etappetelegrafmateriel Søndenfjelds.

Under 11te november 1916 har man tillatt anvendt kr. 6 000,00 til anskaffelse av telefontraad til etappetelegrafen søndenfjelds, idet telegrafvæsenet, som tidligere stillet endel materiel til etappevæsenets disposition nu har faat bruk for dette selv. Militæretaten maatte derfor selv anskaffe det aller nødvendigste.

c) Reservekabel for mobilisering.

For telegrafkompaniene er det — i henhold til generalinspektøren for ingeniørvaabnets uttalelse — nødvendig at ha en reservebeholdning av kabel for mobilisering.

Da ingen saadan reserve fandtes har man for ialfald at ha nogen reserve og under hensyntagen til vanskelighetene med anskaffelsen under den nuværende situation tillatt generalinspektøren for ingeniørvaabnet at anskaffe kabel for kr. 10 000,00.

7. Motorcykler.

4de hjulrytterkompani mottok fra skibsreder Ørvik, Bergen, tilbud om en gave paa 2 motorcykler med sidevogn mot at giveren fik utbetalt takstsummen for 2 motorcykler som kompaniet tidligere hadde faat av ham.

Da det er av stor betydning for hjulrytterkompanierne at være vel utstyrt med motorcykler, har man mottatt gaven. Der er endnu ikke indløpet opgave over utgiftene.

Til befæstningene er efterhaanden an-

Redegjørelse for forføininger som er truffet til hævdelse av rikets nøytralitet m. v.

skaffet endel motorcykler med sidevogner, da saadanne er nødvendige til rekognoscering, inspektion av stationer og bevogtningsled og for hurtig at komme frem til disse. Man vil her ved faa anledning til paa kort tid at reparere linjefeil, likesom forbindelsen mellom befæstningene og de mobile avdelinger vil lettes i betraktelig grad. Naar motorcykler haves, vil endel leie av transportmidler spares.

Der er indkjøpt til:

Kristiansands befæstninger	1
Kongsvinger —«—	1
Stjørdalen —«—	1
Oscarsborg med Svelvik	1
Fossumavsnittets befæstninger	2
Bergens befæstninger	1
Sarpsborg —«—	2

Til hver motorcykel med sidevogn er tillatt anvendt indtil kr. 2 500,00.

Distriktsingeniøren ved 3dje division er under den nuværende situation paalagt særdeles meget arbeide vedrørende divisionens samt, Kristiansands befæstningers krigsberedskap. For at distriktsingeniørens tid kan bli bedst mulig utnyttet, har man, efter divisionens anbefaling tillatt anskaffet en motorcykel med tilhængervogn til hans bruk til et beløp av ca. kr. 2 500,00. Ved krigsmobilisering vil omhandlede motorcykel være av særdeles stor nytte av hensyn til distriktsingeniørens forskjellige arbeider paa befæstningene og landfrontene.

8. Haandgranater og bombekastere.

Til øvelsesmateriel for et kursus ved infanteriets skyteskole i februar—mars 1917 for instruksjon i haandgranater og bombekastere er tillatt utlevert og forarbeidet alt rekvirert materiel i den utstrækning dette er mulig.

Før og under kurset skal en haandgranatkommission prøve de foreliggende haandgranater og snarest mulig indsende forslag til endelig fastsættelse av typer.

Det bemerkes at de franske myndigheter har tillatt fabrikasjon i landet for vort eget behov av ulønnet premierløytnant N. W. Aasens type O. P. 1. og at løytnanten har tilbudt sig at utrede indtil kr. 25 000,00—30 000,00 for anlæg av fabrik for en av ham senere konstruert type N. W. A.

I aaret har arbeidet en haandgranatkommission, og man har efter konferanse med denne git ordre om anskaffelse av 1 000 blinde diskosgranater for at gi avdelingene øvelse i kastning. Generalfelttøimesteren har bestilt 8 000 skarpe diskosgranater.

Der er bestilt 3 000 skarpe og 150 løse sikritpatroner.

Der er tillatt utredet av nøytralitetsvernets konto utgiftene ved prøve av Spjelkaviks haandgranat, samt Nielsens (dansk) haandgranat.

Efter avholdte forsøk i februar—mars 1917 er git bemyndigelse til oparbeidelse av 50 000 haandgranater type N. W. A. ved den forannævnte haandgranatfabrik. I fuld drift skal den kunne producere 6—10 000 haandgranater pr. dag.

Opgave over paaløpne utgifter haandgranater vedkommende er endnu ikke indløpet.

9. Flytbare telefonkiosker til Oscarsborg.

Oscarsborg har faat bemyndigelse til anskaffelse av flytbare telefonkiosker for lyskastere og til indkjøp av 10 megafoner for ialt kr. 380,00.

10. Skyttergravsperiskoper.

Efter forslag av generalinspektøren for infanteriet er der besluttet forarbeidet 150 skyttergravsperiskoper. Over utgiften er endnu ikke opgave indløpet.

11. Staalhjelmer.

Paa grund av den store betydning som anvendelse av staalhjelmer har vist sig at ha, blev der efter forslag av Kommanderende General og krigsteknisk kommission indkjøpt 10 000 stk. Utgiften er £ 3833.6.8.

IV. Luftforsvaret.

a) Provisoriske anordninger.

Den 25de oktober 1916 utgik ordre til fæstningsartilleriet om at træffe forføining til provisorisk anordning for montering av bevæ-

Redegjørelse for forføininger som er truffet til hævdelse av rikets neutralitet m. v.

gelig skyts — indbefattet mitraljøser — for luftforsvar ved vore befæstninger. Anordningen skulde ske øieblikkelig og uten stans.

Disse foranstaltninger blev fuldført paa faa dager.

Den 28de oktober næstefter blev endvidere generalinspektøren for feltartilleriet beordret at træffe de fornødne forføininger til montering paa Braarudaasen ved Horten av 4 stk. Schneider-Canetkanoner som antiballonkyts.

Ved generalfelttøimesterens forsorg blev i de første dager av november sat i arbeide understel for 7,5 cm. Schneider-Canetkanoner for luftforsvar av Kristiania og Horten. Man anmodet Kommanderende General om at anordne provisorisk underlag for kanoner til Kristiania og Horten for anvendelse indtil de bestilte underlag blev færdige. Disse arbeider skulde i væsentlig grad utføres av batteribesætningene selv eller av skoleavdelinger.

Allerede før disse foranstaltninger blev truffet, var der ved Kristiansands befæstninger arbeidet med konstruktion av et underlag. Til forarbeidelse av 4 saadanne stillet departementet til disposition kr. 11 300,00.

Til forarbeidelse av en ved samme befæstninger konstruert lydopfanger blev tilstaat kr. 100,00.

Der blev ogsaa truffet foranstaltninger til beskyttelse av Trondhjems by mot luftangrep samt Trondhjems havn mot undervandsbaater.

Brisantammunition til luftforsvaret er dels stillet til disposition av nuværende beholdninger, dels beordret oparbeidet.

Øvelsesskytninger er avholdt.

Opgave over utgiftene ved disse foranstaltninger er ikke indløpet.

b) Mere permanente anordninger.

Allerede tidligere paa aaret fik fæstningsartilleriet ordre om at gjøre de fornødne forandringer ved befæstningenes lyskastere, saa at disse kan lyse vertikalt opover.

Fossum befæstninger blev paa anmodning tilstaat en del raketter mot luftskiber.

Ved Agdenes befæstninger er bestemt at affutagen til en av de 65 mm. kanoner skulde forandres saa kanonene kunde gives steile elevationer for at bringe paa det rene mulig-

heten av at bruke dette skyts som antiballon skyts. Forutsat utgift kr. 4 000,00.

Ved Tønsberg befæstninger er 2 stk. 65 mm. kanoners affutager forandret for steile elevationer. Monteringsskytning er avholdt. Der er i februar 1917 git bemyndigelse til at forandre samtlige befæstningers 65 mm. kanoner paa lignende maate. Utgiftene andrager til ca. kr. 12 000,00.

Utgiftsopgaver er endnu ikke indkommet.

c) Anskaffelser fra utlandet.

Da vi alene ved vore egne statsfabrikker og ved vor egen industri ikke kan paaregne at tilveiebringe det høist fornødne flyvemateriel m. v. saa hurtig, som situationen gjør det ønskelig, har man maattet søke anskaffet fra utlandet luftforsvarsmateriel i den utstrækning, hvortil der har været anledning for en nødtørftig beskyttelse mot luftangrep paa vore mest utsatte befæstninger og viktigste byer m. v.

I England blev bestilt:

10 (11) stk. 3" antiballonkanoner paa mobilt underlag med avstandsmaaler og 1 000 skud pr. kanon.

10 stk. 60 cm. lyskastere.

Indtil 20 kampflyvemaskiner med tilbehør bl. a. av reparationsvogner.

Herav er ankommet i januar 1917 5 kanoner og 5 lasteautomobiler samt 10 lyskastere.

Færdig til avsendelse var paa samme tidspunkt 6 flyvemaskiner med tilbehør. Disse er tilbakeholdt av England indtil videre.

Der er stillet os i utsigt yderligere 4—6 antiballonkanoner.

I Frankrige blev bestilt:

10 stk. 7,5 cm. antiballonkanoner for fast montering med avstandsmaaler og 1 000 skud pr. kanon.

10 Farmanflyvemaskiner med 130 HK. Renault-moter, instrumenter, reservedeler og øvrig tilbehør samt mitraljøser med ammunition. 5 stk. 90 cm. lyskastere.

Herav er ankommet i januar 1917 8 flyvemaskiner m. v. De 2 resterende var paa samme tidspunkt lovet med første baat.¹⁾

¹⁾ Dette materiel er ankommet i april 1917.

Redegjørelse for forføininger som er truffet til hævvelse av rikets nøytralitet m. v.

Færdig til avsendelse var desuten 4 kanoner m. v. til den norske stat og 2 til Norsk Hydro.¹⁾ 6 kanoner til er lovet i løpet av vaaren 1917.

Den samlede utgift til de under dette avsnit nævnte bestillinger i England og Frankrike vil ifølge foreløbig mottagne opgaver utgjøre ca. kr. 2 800 000,00 inklusive utgifter til skur for flyvemateriel og kanoner m. v.

Denne sum kan dog forrykkes med tiden, da det ikke er mulig paa forhaand at erholde nogenlunde nøiagtige opgaver over disse utgifter.

V. Forskjellig.

a) Kommissjoner.

1. Bombekasterkommission.

Der er nedsat en bombekasterkommission. Der er konstruert og delvis fabrikkert bombekastere. Oppgave over utgiftene foreligger ikke.

2. Krigsteknisk kommission.

25de januar 1916 blev nedsat krigsteknisk kommission med det mandat at holde sig à jour med de oppfindelser og nyheter paa krigsteknikens omraade som den nu paagaende krig har bragt i anvendelse. Kommissionen skal i tilfælde fremsætte forslag til vedkommende oppfindelses utnyttelse hos os.

Nogen oppgave over utgiftene er ikke indkommet.

3. Jern-, staa- og valseverkskommission.

Der har været optat til behandling spørsmålet om at anlægge et indenlandsk jern-, staa- og valseverk som skulde gjøre os uavhengig av tilførsler fra utlandet paa jernets og staalets omraade baade for det militære og civile behov. Samtidig har 2 private konsortier arbeidet med planer for opprettelse av et

saadant verk. Fra disse indløp forestillinger til regjeringen om statsunderstøttelse.

Den videre behandling av denne sak er overdraget Forsvarsdepartementet.

For at faa en upartisk og fra alle sider belyst utredning av dette for landets krigsberedskap overmaade viktige spørsmaal, nedsattes en jern-, staa- og valseverkskommission.

Dennes indstilling blev 28de november 1916 oversendt Handels-, Industri- og Sjøfartskomiteen med anmodning om at sætte sig i bevegelse for at faa startet et aktieselskap til dannelse av et jern-, staa- og valseverk.

Senere har valseverkskommissionen avgitt et par tillægsindstillinger, hvorav den sidste nærmest omhandler de foranstaltninger som maa træffes under krigstilstand og under den nuværende situation for at tilfredsstille landets jern- og staa-behov med de hjelpemidler som nu forefindes i landet.

De paaløpne utgifter ved jern-, staa- og valseverkskommissionen er postert paa nøytralitetsvernets konto.

b) Forskjellige foranstaltninger ved vaaben- og ammunitionsfabrikkene.

For at sikre sig at Kongsberg vaabenfabrik og Raufoss patronfabrik og krudtverk kunde gaa for fuld drift ogsaa om natten (i mørke) uten at etablissementene — paa grund av sterk opplysning skulde røbe denne virksomhet — har departementet truffet forføining til at alle vinduer m. v. skulde bli dækket (rullegardiner, lemmer etc.), likesom der er truffet forføining til at al ydre belysning — ogsaa hele Kongsberg by — momentant kunde slukkes.

Utgiftene hermed andrar til ca. kr. 20 000,00.

Til beskyttelse for anleggene paa Raufoss mot angrep fra luften og mot forsøk paa at ødelægge fabrikkene fra fiendtlige persons eller patruljers side, har man fundet det paakrævet at træffe endel av generalstaben og Kommanderende General foreslaede sikkerhetsforanstaltninger. Disse bestaar bl. a. i anbringelse av mitraljoser mot luftfartøier, indgjærning av hele fabrikkomplekset, omlægning av bygdeveien saa denne kommer til at

¹⁾ Dette materiel er ankommet i april 1917.

Redegjørelse for forføininger som er truffet til hævdeelse av rikets nøytralitet m. v.

gaa helt utenom fabrikkens omraade m. v. De samlede utgifter er anslaaet til kr. 60 000,00.

Departementet har ogsaa truffet forføining til lignende bevogtning av Kongsberg vaabenfabrik.

Til bevogtning er der indkaldt følgende antal mand:

Kongsberg vaabenfabrik:

ca. 12 mand + befal.

Raufoss patronfabrik og krudtverk:

ca. 27 mand + befal.

Engene fabrikker:

ca. 12 mand + befal.

c) Forberedelse til mobilisering ved jernbanerne.

For opnaaelse av en hurtig og sikker indlastning av artillerimateriellet ved mobilisering er der ved Ski magasinplads anlagt en siderampe ved jernbanestationen samt en vei mellem felt- og positionsartilleriets magasiner. Utgiften er kr. 5 100,00.

d) Det strandede tyske luftskib L. 20.

Den 3dje mai 1916 strandet det tyske luftskib L. 20 paa Hafrsfjorden.

Skibets besætning blev først internert paa Malde, men blev senere overført til den i Hommelvik internerte tyske hjelpekrydser «Berlin».

Levningene av luftskibet, aluminium, motorer m. v. blev ført til Kristiania, hvor det lagres paa Hovedarsenalet.

e) Skrivemaskiner m. v.

Av de til nøytralitetsvernet bevilgede midler er der efter den sidst avgivne Stortingsmeddelelse indkjøpt 40 skrivemaskiner til et samlet beløp av ca. kr. 12 300,00.

Skrivemaskinene er fordelt til de militære institutioner, som paa grund av det opsatte nøytralitetsvern, er paabyrdet ekstraordinært meget ekstraarbeide.

Samtlige regimente og divisionslæger har saaledes faat skrivemaskine.

f) Kontorinventar for fæstningsingeniøren ved Bergens befæstninger.

Den ingeniørofficer, der er beordret som bestyrer av de ekstraordinære byggearbeider paa Bergens befæstninger har manglet en væsentlig del av det nødvendige kontorinventar m. v. for at fornøden assistance kan engageres og arbeidene paaskyndes mest mulig. Man har derfor efter specificert opgave tillatt anvendt kr. 2 000,00 i heromhandlede øiemed.

g) Militærattachéer.

Ved kgl. resolution av 12te mai 1916 blev bestemt:

1. At militærattaché i London og Paris kaptein Hans Finnes beordring i denne egenskap fra 31te mai d. a. at regne opphører forsaavidt London angaar.
2. At major i infanteriet Carl Hagbarth Gulbranson indtil videre beordres som militærattaché ved legationen i London fra 1ste juni d. a.

Ved kgl. resolution av 13de oktober 1916 blev bestemt:

«At militærattachéen i Petrograd, surnumerær kaptein i feltartilleriet Carl Emil Rustad, frabeordres sin stilling som militærattaché ved legationen i Petrograd fra 1ste januar 1917 at regne.»

Ved kgl. resolution av 20de oktober 1916 blev bestemt:

«Militærattaché i Stockholm, kaptein i generalstaben William Steffens frabeordres sin stilling som militærattaché i Stockholm og beordres til at tjenstgjøre som militærattaché i Petrograd.»

Kaptein i 4de divisions infanteri Jens Christian Meinich beordres til at tjenstgjøre som militærattaché i Stockholm, alt at regne fra et tidspunkt efter 1ste januar 1917 som blir at bestemme av Utenriksdepartementet efter stedfunden konferanse med Forsvarsdepartementet.»

Militærattaché, kaptein Meinichs, avlønning er sat til kr. 4 000,00 + kr. 6 000,00 = kr. 10 000,00 : samme avlønning som kaptein Steffens hadde som militærattaché i Stockholm. Av dette beløp utgjør kr. 3 040,00 kap-

Redegjørelse for forføininger som er truffet til hævdelse av rikets nøytralitet m. v.

teinens avlønning som kompanichef i distrikts-tjeneste og resten — hans tillæg som militærattaché — kr. 6 960,00 utredes av de til nøytralitetsvernet bevilgede midler.

Der haves for tiden følgende militærattachéer utsendt:

a. **Lønnede:**

I Petrograd: Kaptein i generalstaben W. Steffens.

- Stockholm: Kaptein i 4de divisions infanteri J. C. Meinich.

b. **Ulønnede:**

I London: Major i infanteriet C. H. Gulbranson.

- Paris: Kaptein i feltartilleriet H. Finne.

- Berlin og Wien: Ritmester E. Astrup.

De ulønnede militærattachéer faar av nøytralitetsvernets midler godtgjort sine utlæg paa reiser som militærattachéer samt til leie av kontor, skrivesaker, abonnement paa tidskrifter, bøker m. v. samt anskaffelse av modeller m. v.

Derhos blir utgiftene ved bestyrelsen av deres embeder likeledes utredet av de til nøytralitetsvernet bevilgede midler. Det samme gjelder militærattachéen i Stockholm.

h) **Maskiniststillingen ved Agdenes befæstninger.**

Da der ikke har været mulig at faa besat fast en ledig maskiniststilling paa Agdenes befæstninger for den for stillingen stipulerte løn, har man tillatt befæstningenes kommandant at leie 2 civile maskinister for en løn av indtil kr. 200,00 pr. maaned + fri station.

Utgiftene er bestemt utredet av den ledige maskinistgage og resten av de til nøytralitetsvernet bevilgede midler.

i) **Flytning av Vesterlen infanteriregiment nr. 8's beholdninger.**

Vesterlen infanteriregiment nr. 8 har hitil hat alle sine beholdninger i magasin paa Malde.

Da denne ekserserplads har en meget utsat beliggenhet, saaledes at de derværende beholdninger let vilde kunne tages av en eventuell fiende, har man gaat med paa at beholdningene blev overført til Kristiansand for at indmagasineres paa Evjemoen.

j) **6. divisions stab.**

Paa grund av den utsatte stilling 6. divisions standkvarter, Harstad, har under den nuværende situation er divisionsstaben midlertidig flyttet til Sætermoen.

k) **Efterretningsvæsenet.**

Av nøytralitetsvernets midler er der stillet det nødvendige beløp til divisionenes raadighet.

l) **Divisionsmusikkorpserne til nøytralitetsvernet.**

Likesom i 1915 har divisionsmusikkorpserne i 1916 været beordret i nogen tid til tjeneste ved nøytralitetsvernets avdelinger.

Musikkorpserne har herunder — foruten de regulativmæssige tillæg — været tilstaaet fri proviant.

m) **Erstatningsutgifter.**

Ved Kristiansands befæstninger er approbert en aarlig utgift av kr. 100,00 som erstatning for forringet bruksværdi av 3 holmer ved Topdalsfjordens indløp. Holmene generes av minefeltet.

n) **Mottagelse og pleie av fremmede syke og saarede krigsfanger m. v.**

For i nogen grad at delta i det menneskekjærlige arbeide til bedste for krigsfanger som utføres av flere av de nøytrale lande, blev der høsten 1916 besluttet, at Norge skulde overta pleien av endel syke og saarede krigsfanger.

Til sakens behandling nedsattes en komite bestaaende av sanitetschefen og præsidenten for Norges Røde Kors direktør Darre-Jensen med direktør for Rikshospitalet, dr. med.

Redegjørelse for forføininger som er truffet til hævdelse av rikets neutralitet m. v.

Sinding-Larsen som varamand for den sidste. Det blev besluttet foreløbig at motta 600 fanger, 300 fra hver av de to krigførende parter.

Henvendelse skedde til de krigførende magter, av hvilke Tyskland, Rusland og Østerrike-Ungarn mottok tilbudet om pleie her i landet av saarede krigsfanger. England, Frankrige og Italien fandt ikke at kunne benytte sig av det.

Der vil bli fremsat proposition om samtykke til, at en forholdsvis mindre del av utgiftene ved fangernes forplei-

ning her i landet blir betalt av den norske stat.

Norges Røde Kors søkte under 6te december f. a. om, at der av statsmidler maatte bli stillet kr. 50 000,00 til raadighet for en av Norges Røde Kors landsstyre nedsat komite til fremme av arbeidet til bedste for krigsfanger i utlandet.

Ved kgl. res. av 22de december 1916, hvorav gjenpart er vedlagt (bilag 5), blev dette beløp stillet til komiteens disposition av de til neutralitetsvernet bevilgede midler.

B. Marinen.

I tilknytning til de tidligere redegjørelser vedrørende neutralitetsvernet skal nedenfor gives opplysning om forføininger for marinens vedkommende indtil utgangen av 1916.

I. Vedrørende personellet.

I løpet av aaret 1916 er der med hensyn til antallet av det personel av marinen, som tjenstgjør ved neutralitetsvernet, skedd den

forandring fra foregaaende aars indberettelse, hvortil man tillater sig at henvise, at antallet av de utskrevne vernepligtige mandskaper paa grund av den i oktober 1916 indtrufne situation blev forøket med ca. 650 mand, idet den allerede da fastsatte hjemsendelse i november av et tilsvarende antal av mandskaper av kontingenten 1915 (juli) indtil videre blev utsat.

Den pr. 31te december 1916 indeværende styrke av utskrevne mandskaper fordeler sig paa de forskjellige aarsklasser saaledes:

Aarsklasse	Maskinister.	Fyrbøtere.	Matroser.	Tilsammen.
1913—1907.	15	7	85	107
1915, indkaldt 1ste april 1915.				
1915, — 1ste juli 1915.	18	117	256	391
1915, — 1ste oktober 1915.	52	128	326	506
1916, — 1ste april 1916.	46	154	450	650
1916, — 1ste juli 1916.	20	192	415	627
1916, — 1ste oktober 1916.	35	196	432	663
	186	794	1 964	2 944

Redegjørelse for forføininger som er truffet til hævvelse av rikets nøytralitet m. v.

Av ældre mandskaper, indkaldt til 5 maaneders nøytralitetstjeneste, haves saaledes kun ca. 100 mand, mens de øvrige tilhører aarsklassene 1915 og 1916.

Forøvrig har alt fastlønnnet personel været fordelt til tjeneste ombord eller ved administrationsgrenene iland.

Marineattachéer.

Der er for tiden beordret følgende marineattachéer:

I London og Paris: Kaptein i marinen C. Rachlew.

I Berlin og eventuelt Wien: Kaptein i marinen C. B. V. Meyer.

Man har endvidere under forberedelse spørsmålet om at la kaptein Dons, som siden september 1915 har tjenstgjort ved undervandsbaatkontrollen i Amerika, knyttes til legationen i Washington som marineattaché.

2. Vedrørende materiellet.

Den 30te oktober 1916 blev monitorene «Thor» og «Trudvang» paany utrustet, saaledes at nu samtlige marinens fartøier med undtagelse av panserskibet «Harald Haarfagre» og torpedodivisionsbaaten «Valkyrien», der er under reparation, nu er utrustet til nøytralitetsvern.

Antallet av leiede private bevogtningsfartøier er 34.

Der er ved hovedstationen etablert et provisorisk forsvar mot angrep fra luften med de hurtigskyttende kanoner som haddes i reserve, ialt 10 kanoner. Disse er anordnet i 4 grupper:

«Fortet»	2 stk.	Bofors	76 mm.	H.a.K.L.	28
Hortenstangen	2 «	—	76 «	«	50
Møringen	2 «	—	76 «	«	50
Vealøs	2 «	—	76 «	«	L. 28
—	2 «	Armstr.	76 «	H.K.	L. 40

Desuten 2 Madsens rekylgeværer paa hvert sted.

Endvidere er etablert 4 lyskasterstationer paa Braarudaasen, Hortenstangen, Møringen og Bastø.

Provisoriske radiostationer er opprettet paa Halten og Valsø i Nordre Trondhjems amt, paa Færder fyr og i Sjeløhavn i Kristiania-

fjorden. Likeledes er endel bevogtningsfartøier utstyrt med radiotelegraf.

Slipsætning og eftersyn av fartøiene har foregaat regelmæssig og reparationer er foretat i den utstrækning, hvortil der har været anledning. Saaledes har panserskibet «Tordenskjold» gjennomgaat en større fornyelse av inderbunden, hvortil bevilgning blev git i 1915. Det fartøismateriel man raader over er imidlertid saa knapt, at det er vanskelig at ta fartøiene bort fra sin tjeneste i saa lang tid som ønskelig kunde være for at fartøiene efterhvert kunde underkastes en mere indgaaende hovedreparation.

Foranstaltninger mot drivende miner.

Der er i løpet av 1916 fundet 256 utenlandske drivende miner, hvorav de fleste er indbjerget, mens endel er sprængt eller uskadeliggjort paa stedet.

Forøkelse av forraad.

Forarbeidelse av miner, kanoner, ammunition og flyvemateriel paagaar som før, og reservebeholdninger etc. er saavidt mulig stadig under anskaffelse, men de forskjellige eksportforbud i utlandet stiller dog herunder store vanskeligheter iveien.

Det nye kuloplagssted paa Gaasøkalven ved Melsomvik med plads for ca. 15 000 ton kul er færdig og tat i bruk. Likeledes er der leiet endel mindre kuloplagssteder i Nord-Norge. Marinens samlede kulbeholdninger utgjorde pr. 1ste januar 1917 ca. 52 500 ton.

Der er siden nytaar utlaant til forskjellige fabrikker og til bunkers for fartøier ca. 4 250 ton.

Disse kul skal ved første leilighet refunderes med tilsvarende kvanta. I begynnelsen av april er der saaledes tilbakelevert ca. 1 400 ton.

Marinens kulbeholdning var pr. 31te mars 1917 ca. 38 000 ton.

Vedrørende utgifter.

Ifølge opgave pr. 31te mars d. a. har utgiftene ved marinens utrustninger i indværende termin beløpet sig til ca. kr. 9 200 000,00.

Redegjørelse for forføininger som er truffet til hævdeelse av rikets nøytralitet m. v.

C. Vedrørende utgiftene.

Da samtlige forannævnte forføininger er begrundet i det med etablering av et efter vore forhold betryggende nøytralitetsvern, er de med samme forbundne utgifter tillatt utredet av de til nøytralitetsvernet bevilgede midler

med undtagelse av utgiftene ved den midlertidige omordning av artilleriets tekniske fællesetat, hvilke utredes av vedkommende fabrikkers driftsbevilgning.

Til opretholdelse av nøytralitetsvernet er fra krigens begyndelse i august 1914 til utgangen av juni 1916 efter regnskapene vedrørende hær og flaae medgaat:

a. Til hæren	kr. 31 653 000,00	
b. « flaaen	« 17 468 000,00	
		kr. 49 121 000,00

Fra 1ste juli til utgangen av december 1916 antages efter indkomne maanedsopgaver¹⁾ medgaat:

a. Til hæren	kr. 7 756 000,00	
b. Flaaten	« 5 603 000,00	
		« 13 359 000,00

Altsaa ialt medgaat til utgangen av 1916 ca. kr. 62 480 000,00

Desuten er til forskjellige forføininger, hvorfor er redegjort i nærværende og de tidligere fremsatte stortingsmeddelelser, indtil 15de december 1916 disponert et beløp av kr. 1 850 000,00, som endnu ikke er utbetalt.

I ovennævnte summer indgaar ogsaa, hvad der av Finansdepartementet er anvist og direkte postert paa nøytralitetsvernskontoen.

Til disposition er av Stortinget til nøytralitetsvernsutgifter stillet ialt 60 millioner kroner til utgangen av januar 1917.

¹⁾ Utgiftssummene efter de endelige opgjer (kvartalsregnskapene) viser sig erfaringsmæssig at bli noget større.

Bilag 1.**Gjenpart av den til grund for den kongelige resolution av 4de august 1916 liggende indstilling angaaende armestyrelsens organisation.****Armestyrelsens organisation.**

Armestyrelsens nuværende ordning med en militær (1.) og en i alt væsentlig civil (2.) avdeling blev vedtat av Stortinget i 1899 — jfr. indst. S. XXXIII B, 1898—1899, og den til grund herfor liggende st prp. nr. 69, 1898—1899.

1ste avdeling hadde efter denne ordning 2, 2den avdeling 4 kontorer.

Efter Stortingets behandling av hærens budget for terminen 1ste april 1905 til 31te mars 1906 — st. prp. nr. 1, hovedpost X A, 1904—1905 — jfr. militærkomiteens indstillinger S X, 1903—1904, og S X, 1904—1905 — blev der foretat en reduktion av antal kontorer, saaledes at 1ste avdeling fik 2 og 2den avdeling 2 kontorer.

Forsvarsdepartementets armestyrelse bestaar saaledes for tiden av:

1ste avdeling — med 1 oberstløytnant som chef og 2 militære kontorer med surnumerære officerer som chefer. I disse tjenstgjør tilsammen for tiden 6 indbeordrede officerer, 2 i første og 4 i andet kontor samt 2 underofficerer og 1 assistent.

2den avdeling med en ekspeditionschef som chef og 2 i det væsentlige civile kontorer med byraachefer som chefer. Her tjenstgjør for tiden 5 sekretærer og 1 indbeordret officer samt 3 assistenter.

Hertil kommer 1 garnisonerende underofficer, knyttet til statsraadens forværelse, og 2 ordonnanser.

Erfaringer fra de sidste aar med den stadig stigende arbeidsmengde har godtgjort, at armestyrelsens indre ordning ikke helt har været tilfredsstillende.

Det har nemlig vist sig, at det nuværende 2det kontor, der behandler saavel artilleritekniske som alle ingeniørtekniske saker med anskaffelser av al slags teknisk materiel til hæren og alle byggearbeider, hensigtsmæssig bør deles i ett artilleri- og ett ingeniørkontor, idet kontoret, som det er, er overbebyrdet med arbeide, og sakerne efter den foreslaaede nyordning — jfr. senere — maa forutsættes at faa en mere rationel og raskere behandling, idet personellet vil faa befatning med mere ensartede saker.

For det andet har forholdet med kun indbeordrede officerer i enkelte kontorer — ved siden av kontorchefen — eller med officerer staaende i nummer ved sit vaaben, men samtidig tjenstgjørende som sekretærer i armestyrelsen, ikke været holdbar.

Vedkommende officerer staaer ved mobilisering disponible til tjeneste ved sine avdelinger, og det trænger neppe synderlig paa visning, at man netop ved de vanskeligste situationer trænger folk til arbeidet, som er vant til dette og hjemme i sakerne. Der maa derfor træffes en saadan ordning, at der ved siden av kontorchefen ved mobilisering blir igjen i vedkommende kontor mindst 2 funktionærer (officerer eller sekretærer). Dette fordrer imidlertid, at man i hvert av de militære kontorer faar ansat 1 officer, som staaer surnumerær i sit vaaben, og desuten i alle kontorer det fornødne antal sekretærer med juridisk utdannelse, som ikke samtidig er officer i aktiv tjeneste.

Det har desuten vist sig, at det nuværende antal assistenter og underofficerer som arkivarer, maskinskrivere, stenografer o. lign. er for knapt og maa økes noget.

Departementet er derfor blit staaende ved følgende forslag, som man antar vil være tilfredsstillende, men som paa den anden side er det minimum av arbeidshjælp, som er nødvendig for, at en betryggende ordning kan etableres:

Armestyrelsens ordning:

1ste a v d e l i n g.

1 oberstløytnant, garn., avdelingschef, surn.

1ste k o n t o r.

1 kaptein, garn., kontorchef, surn.

1 do. do., surn.

1 indbeordret officer.

1 sekretær, cand. jur.

2 underofficerer, garn.

2det kontor (ingeniørkontoret).

1 kaptein, garn., kontorchef.

1 do. do.

1 indbeordret officer.

1 sekretær, kand. jur.

2 assistenter av 1ste klasse, hvorav 1 arkivar, eller 1 assistent og 1 underofficer, garn.

5te kontor (artillerikontoret).

1 kaptein, garn., kontorchef.

1 do. do.

1 indbeordret officer.

1 sekretær, kand. jur.

2 assistenter av 1ste klasse, hvorav 1 arkivar, eller 1 assistent og 1 underofficer.

2den a v d e l i n g.

1 ekspeditionschef.

3dje k o n t o r.

1 byraacheff.

2 sekretærer.

1 indbeordret officer.

1 assistent av 1ste klasse, arkivar.

1 do. « « — til maskinskrivning.

4de k o n t o r.

1 byraacheff
3 sekretærer
1 indbeordret officer

} hvorav 1 særlig til disposition for statsraa-
raaden.

1 assistent av 1ste klasse, arkivar.

1 do. « « — til maskinskrivning.

Hertil kommer i 1 underofficer, garn., (i statsraadens forværelse).

2 ordonnanser.

Utgifterne ved den foreslaaede ordning vil stille sig saaledes:

Paa hærens budget:

Kap. 1, titel 1.

1 oberstløytnant, garn., avdelingschef	kr. 6 000,00
3 kapteiner, garn., kontorchefer	
à kr. 4 800,00	« 14 400,00
3 kapteiner, garn. à kr. 4 000,00	« 12 000,00
4 officerer, indbeordret à kr.	
1 440,00	« 5 760,00
5 underofficerer, garn., à kr.	
1 980,00	« 9 900,00
2 ordonnanser à kr. 900,00	« 1 800,00
Kontorutgifter	« 1 500,00
	kr. 51 360,00

som avrundes til kr. 51 300,00

For terminen 1916—1917 bevilget « 32 700,00

Merutgift kr. 18 600,00

Paa departement-budgettet:

1 ekspeditionschef	kr. 6 000,00
2 byraachefer à kr. 4 800,00	« 9 600,00
6 sekretærer av 1ste klasse (gjennemsnitlig à kr. 3 300,00)	« 19 800,00
2 sekretærer av 2den klasse (gjennemsnitlig à kr. 2 500,00)	« 5 000,00
6 assistenter av 1ste klasse (gjennemsnitlig à kr. 2 200,00)	« 13 200,00
	kr. 53 600,00
For terminen 1916—1917 bevilget «	41 600,00

Merutgift kr. 12 000,00

Samlet merutgift kr. 18 600,00

+ kr. 12 000,00 eller avrundet « 30 000,00

Departementet vil foreslaa, at der træffes en midlertidig ordning med indbeordring av officerer istedenfor den nye kontorchef og de nye garnisonerende kapteiner og med midler-

Bilag

Redegjærølse for forfœininger som er truffet til hœvdølse av rikets nœutralitet m. v.

tidig ansatte sekretœrer (assistenter m. v.), saaledes at intet blir foregrepet, om Stortinget ikke skulde gaa med paa eller foreta forandringer i den foreslaaede ordning.

Merutgiften ved den midlertidige ordning antages at bli ca. kr. 12 000,00 for dette budgetaar, utover hvad nu er bevilget.

Departementet vil foreslaa, at disse kr. 12 000,00 utredes av bevilgningen til nœutralitetsvernet, idet det er vœsentlig oprettelsen av dette, som nœvendiggjœr allerede nu at trœffe den foreløbige ordning.

I henhold til det anførte tillater departementet sig at

i n d s t i l l e :

At der for kommende budgettermin av de til nœutralitetsvernet bevilgede midler tillates anvendt kr. 12 000,00 til midlertidig økning av armestyrelsens personale.

Bilag 2.

Gjenpart av den til grund for den kongelige resolution av 18de august 1916 liggende indstilling angaaende midlertidig ordning av administrationen ved Raufoss patronfabrik og krudtverk og Kongsberg vaabenfabrik.

Med skrivelse av 27de juni 1916 har generalfelttøimesteren oversendt til departementet et forslag av 20de juni d. a. fra Raufoss patronfabrik til midlertidig organisation av personellet, som ansees nødvendig under de nuværende forhold.

Forslaget gaar ut paa følgende:

Direktør,
1 sekretær,
kontorpersonale efter behovet.

1ste avdeling: Krudtverk og tændhættefabrik:

1 avdelingschef (officer).
1 kemiker.
3 formænd, hvorav 2 fyrverkere.

2den avdeling: Laboratorierne og kontrollen:

1 avdelingschef (officer).
3 formænd, hvorav 1 fyrverker.

3dje avdeling: Verkstedene.

1 avdelingschef (officer).
1 ingeniørkemiker.
1 tekniker (tegner).
1 driftsassistent.
1 verksmester.
1 støperimester.
Formænd efter behovet.

4de avdeling: Material- og regnskapsvæsen:

1 hovedforvalter.
1 regnskapsfører.
1 bokholder.
2 magasinformænd.
Kontorpersonale efter behovet.

Patronfabrikken foreslaar derhos, at det personel, som — i tilfælde organisationsforslaget approberes — paalægges øket arbeide og ansvar, for dette arbeide utbetales et rimelig midlertidig tillæg, saalænge den forcerede drift paagaar. Tillægget foreslaaes postert paa fabrikkens ekstraordinære driftsbevilgning.

Kongsberg vaabenfabrik har i skrivelse av 19de juni d. a. foreslaat, at der efter vaabenøvelserne iaar indbeordres 1 officer til utdannelse, og at der fra 1ste oktober midlertidig ansættes 1 sekretær, helst med god merkantil utdannelse og solide sprogkunderskaper.

Generalfelttøimesteren gir i den foranævnte skrivelse av 27de juni d. a. fabrikkens forslag om ansættelse av personellet sin anbefaling.

Under henvisning til hvad der er anført i den hemmelige St. prp nr. 84 1916, side 16, 17 og 19 vedrørende Raufoss patronfabrik og krudtverk, og efterat de der opførte bevilgninger er git, maa der nu snarest fastsettes en midlertidig plan for patronfabrikkens utstyr med personel.

Departementet er enig i, at administrationen ved Raufoss patronfabrik og krudtverk midlertidig ordnes saaledes, at fabrikken underlægges en direktør og bestaar av 4 avdelinger. Departementet vil derfor — efter stedfunden konferanse med generalfelttøimesteren — foreslaa, at organisationen ved Raufoss patronfabrik og krudtverk indtil videre blir følgende:

- a) 1 direktør med administrationspersonale efter behovet.
- b) 4 avdelinger, nemlig:

1ste avdeling: Den kemiske avdeling.
 2den — Laboratorieavdelingen.
 3dje — Den mekaniske avdeling.
 4de — Material- og regnskapsavdelingen.

Som chefer for hver av 1ste, 2den og 3dje avdeling ansættes 1 underdirektør, som chef for 4de avdeling 1 hovedforvalter.

Foruten ovennævnte chefer skal tjenstgjøre ved fabrikken efter direktørens nærmere bestemmelse:

- 2 à 3 officerer som aspiranter,
- 1 sekretær,
- 1 oververksmester,
- 1 verksmester,
- 1 støperimester,
- 1 regnskapsfører,
- 1 bokholder.

Kemikere, tegnere, formænd og kontorpersonale efter behovet.

I forannævnte St. prp. nr. 84 (jfr. side 18 og 19) var der ogsaa opført en bevilgning av kr. 250 000,00 til paabegyndelse av et kanonverksted.

Under debatten ved sakens behandling i Stortinget blev det fremholdt, at kanonverkstedet ikke burde henlægges, saaledes som forutsat i propositionen, til strøket langs Nordbanen like utenfor Kristiania.

Departementet lot som følge herav anstille nærmere undersøkelser og er derpaa kommet til det resultat, at det heldigste under den ovenfor i Stortinget nævnte forutsætning vil være, at kanonverkstedet henlægges til Kongsberg under samme overledelse som vaabenfabrikken.

Da der ogsaa til Kongsberg vaabenfabrik er git bevilgning til utvidet drift (jfr. St. prp. nr. 84, 1916, side 17), maa der ogsaa for den fastsættes en midlertidig organisation av personellet.

Under hensyntagen til at kanonverkstedet, som foran nævnt, foreslaaes underlagt Kongsberg vaabenfabrik antar departementet efter konferanse med generalfelttøimesteren, at administrationen ved denne bør ordnes paa lignende maate som ved Raufoss.

Departementet vil derfor foreslaa, at organisationen ved Kongsberg vaabenfabrik indtil videre blir følgende:

- a) 1 direktør med administrationspersonale efter behovet.
- b) 4 avdelinger, nemlig:

1ste avdeling: Geværfabrikationen.
 2den — Mitraljose- og pistolfabrikationen.
 3dje — Kanonverkstedet.
 4de — Material- og regnskapsvæsenet.

Som chefer for hver av 1ste, 2den og 3dje avdeling ansættes 1 underdirektør, som tillike er kontrolofficer, — for 4de avdeling 1 hovedforvalter.

Foruten ovennævnte chefer skal tjenstgjøre ved fabrikken efter direktørens nærmere bestemmelse:

- 2 à 3 kontrolofficersaspiranter,
- 1 driftsassistent,
- 1 sekretær,
- 2 maskinmestre,
- 1 underrustmester,
- 1 undermaskinmester,
- 2 underforvaltere,
- 1 bokholder.

Kemiker, tegnere, formænd og kontorpersonale forøvrig efter behovet.

Med hensyn til ovennævnte personels avlønning (dette gjælder saavel ved Raufoss som ved Kongsberg) antar departementet, at der paa grund av det økede arbeide og ansvar, som paalægges personellet paa grund av fabrikkenes utvidelse, for indeværende budgettermin bør utbetales et lønstillæg efter departementets nærmere bestemmelse, idet det

forøvrig er meningen at forelægge saken for neste Storting.

Man antar det mest praktisk, at Forsvarsdepartementet bemyndiges til at træffe nærmere bestemmelse om en midlertidig ordning av administrationen ved Raufoss patronfabrik og krudtverk samt Kongsberg vaabenfabrik overensstemmende med hvad der foran er anført.

Merutgifterne ved den midlertidige ordning forutsættes utredet av vedkommende driftsbevilgninger.

I henhold til det foran anførte tillater departementet sig at

indstille:

- A. At statens kanonverksted henlægges til Kongsberg vaabenfabrik og lægges under samme overbestyrelse som vaabenfabrikken.
- B. At Forsvarsdepartementet bemyndiges til at træffe nærmere bestemmelse om en midlertidig ordning av administrationen ved Raufoss patronfabrik og krudtverk samt Kongsberg vaabenfabrik overensstemmende med hvad der er anført i nærværende indstilling.
- C. At merutgifterne ved den midlertidige ordning utredes av vedkommende driftsbevilgninger.

Bilag 3.

Gjenpart av Forsvarsdepartementets skrivelse til generalfelttœimesteren, datert 2den september 1916.

Midlertidig ordning av administrationen ved

A. Raufoss patronfabrik og krudtverk og

B. Kongsberg vaabenfabrik.

I henhold til den Forsvarsdepartementet ved kongelig resolution av 18de august d. a. givne bemyndigelse fastsætter departementet følgende midlertidige ordning av administrationen ved ovennævnte fabrikker:

A. Raufoss patronfabrik og krudtverk

skal bestaa av følgende personel:

- a) 1 direktør med administrationspersonale efter behovet.
- b) 4 avdelinger, nemlig:

1ste avdeling:	Den kemiske avdeling.
2den —	Laboratorieavdelingen.
3dje —	Den mekaniske avdeling.
4de —	Material- og regnskapsavdelingen.

Som chefer for hver av 1ste, 2den og 3dje avdeling ansættes 1 underdirektør, som chef for 4de avdeling 1 hovedforvalter.

Foruten ovennævnte chefer skal tjenstgjøre ved fabrikken efter direktørens nærmere bestemmelse:

- 2 à 3 officerer som aspiranter,
- 1 sekretær,
- 1 oververksmester,
- 1 verksmester,
- 1 støperimester,
- 1 regnskapsfører,
- 1 bokholder.

Kemikere, tegnere, formænd og kontorpersonale forøvrig efter behovet.

B. Kongsberg vaabenfabrik

skal bestaa av følgende personel:

- a) 1 direktør med administrationspersonale efter behovet.
- b) 4 avdelinger, nemlig:

1ste avdeling:	Geværfabrikationen.
2den —	Mitraljøse- og pistolfabrikationen.
3dje —	Kanonverkstedet.
4de —	Material- og regnskapsvæsenet.

Som chefer for hver av 1ste, 2den og 3dje avdeling ansættes 1 underdirektør, som tillike er kontrolofficer, for 4de avdeling 1 hovedforvalter.

Foruten ovennævnte chefer skal tjenstgjøre ved fabrikken efter direktørens nærmere bestemmelse:

- 2 à 3 kontrolofficersaspiranter,
- 1 driftsassistent,
- 1 sekretær,
- 2 maskinmestere,
- 1 underrustmester,
- 1 undermaskinmester,
- 2 underforvaltere,
- 1 bokholder.

Kemikere, tegnere, formænd og kontorpersonale forøvrig efter behovet.

Med hensyn til ovennævnte personels avlønning bestemmer departementet, at der paa grund av det økede arbeide og ansvar, som paa lægges personalet paa grund av fabrikkens utvidelse for indeværende budgettermin kan utbetales et lønstillæg, idet det er meningen at forelægge saken for næste Storting.

For følgende av det nu paa budgettet

under kapitel 1 tittel 26 under Raufoss patronfabrik og krudtverk og Kongsberg vaabenfabrik opførte personel fastsættes avlønningen saaledes:

A. Raufoss patronfabrik og krudtverk.

Direktøren	kr. 6 000,00
(budgettert kr. 4 800,00, tillæg kr. 1 200,00).	
1 underdirektør	« 4 000,00
(budgettert kr. 3 200,00, tillæg kr. 800,00), for 1 assistent.	
1 hovedforvalter	« 3 200,00
(budgettert kr. 2 400,00, tillæg kr. 800,00), for 1 forvalter.	
1 oververksmester	« 3 200,00
(budgettert kr. 2 600,00, tillæg kr. 600,00), for 1 verksmester.	
1 bokholder	« 2 800,00
(budgettert kr. 2 000,00, tillæg kr. 800,00).	

B. Kongsberg vaabenfabrik.

Direktøren	kr. 6 000,00
(budgettert kr. 4 800,00, tillæg kr. 1 200,00).	
1 underdirektør	« 4 000,00
(budgettert kr. 3 600,00, tillæg kr. 400,00), for 1 kontrolofficer og assistent.	
1 hovedforvalter	« 3 200,00
(budgettert kr. 2 800,00, tillæg kr. 400,00), for 1 forvalter.	
1 maskinmester	« 3 200,00
(budgettert kr. 3 000,00, tillæg kr. 200,00).	
1 underrustmester	« 2 800,00
(budgettert kr. 2 400,00, tillæg kr. 400,00),	
1 bokholder	« 2 800,00
(budgettert kr. 2 000,00, tillæg kr. 800,00).	

Lønningene for det av forannævnte personel, som avlønnes av driftsbevilgningen, fastsættes saaledes:

Ved Raufoss patronfabrik:

Underdirektørene	kr. 4 000,00
Sekretæren	« 3 000,00
1 støperimester	« 2 800,00

Ved Kongsberg vaabenfabrik:

Underdirektørene	kr. 4 000,00
Sekretæren	« 3 000,00
Driftsassistenten	« 3 600,00
Maskinmesteren	« 3 200,00
Undermaskinmesteren	« 2 400,00

Av forannævnte personel har følgende frit hus, lys og brænde:

- 1) Direktørene.
- 2) De fuldt utdannede underdirektører.
- 3) Oververksmesteren ved Raufoss.

Spørsmålet om alderstillæg for direktørene, underdirektørene og øvrige funksjonærer vil bli forelagt Stortinget. Likesaa spørsmålet om frit hus, lys og brænde for de ikke færdigutdannede underdirektører.

Merutgiften ifølge ovenstaaende utredes av bevilgningen til vedkommende driftsbevilgning.

Departementet ønsker snarest mulig indsendt forslag til instruks for direktørene og underdirektørene samt forslag til instruks for ordning av forholdet mellom kanonverkstedet og kanonkontrollen.

I forbindelse med ovenstaaende ansætter departementet midlertidig som underdirektører ved Raufoss patronfabrik og krudtverk:

Kaptein Kolbjørn Jensen for 1ste avdeling.

Hvorhos efternævnte officerer, som endnu ikke har fullendt sin utdanning, vil ha indtil videre at overta de øvrige underdirektørstillinger saaledes:

Premierløytnant G. T. von Krogh for 2den avdeling.

Premierløytnant A. Torp for 3dje avdeling.

Departementet er enig i, at premierløytnant Arnulf fra høsten 1916 beordres til at paabegynde sin utdanning ved den tekniske høiskole i Trondhjem, og at der forbeholdes premierløytnant Torp anciennitet foran premierløytnant Arnulf, samt at der senere gives den førstnevnte anledning til mindst 2 aars studium ved den tekniske høiskole.

Som underdirektør ved Kongsberg vaa benfabrik ansætter departementet midlertidig

kaptein H. Finne for 1ste avdeling, hvorhos efternævnte officerer, som endnu ikke har fuldendt sin utdannelse, vil ha indtil videre at overta de øvrige underdirektørstillinger saaledes:

Kaptein H. Alstad for 2den avdeling.

Premierløytnant A. A. V. Uchermann for 3dje avdeling.

Det øvrige personale, saavel ved Raufoss som ved Kongsberg som nu skal ansættes, forutsættes ansat av hr. generalfelttøimesteren, men midlertidig, indtil Stortinget har avgjort saken.

Premierløytnant Uchermann avgives straks til assistanse for direktør Schwartz til planleggelse og istandbringelse av kanonverkstedet.

Begge forutsættes snarest at avreise til Bofors for at underhandle om leveranse av emner til kanonfabrikationen og for om mulig

at studere ved Bofors fabrikker alt vedrørende kanonfabrikationen.

Hr. generalfelttøimesteren anmodes om at ordne dette ved henvendelse til Bofors samt snarest at indsende forslag til, hvad der videre bør foretages for at faa kanonverkstedets bygninger opført, maskiner bestilt og alt paa skyndet, saa fabrikationen snarest kan komme igang.

Begge officerer kan for reisen til og opholdet ved Bofors utbetales skyssgodtgjørelse efter regning og kostgodtgjørelse (under opholdet i Sverige kr. 18,00 pr. døgn). Utgiften herved utredes av vedkommende bevilgninger til kanonanskaffelser efter hr. generalfelttøimesterens nærmere bestemmelse.

Det er endvidere forutsætningen, at løytnant Uchermann senere skal fortsætte sin utdannelse ved kanonkontrollen, saaledes at han ikke ved denne mister sin anciennitet.

Hr. generalfelttøimesteren anmodes derhos om snarest at la bekjendtgjøre, at der er ledig en stilling for en officer til utdannelse ved kanonkontrollen.

Bilag 4.

Gjenpart av den til grund for den kongelige resolution av 26de august 1916 liggende indstilling angaaende transportable røntgenapparater.

Sanitetschefen har innsendt forslag til departementet om, at der indkjøpes fra Tyskland:

- 1 transportabelt røntgenapparat pris kr. 10 318,00 og
- 1 apparat installert i en vogn (almindelig feltrøntgenvogn, tysk militærtype) vekt ca. 2 000 kg., pris ca. kr. 16 600,00.

Begge apparater er av samme model som de, der benyttes i den tyske arme.

De nævnte priser er netto og loko Berlin, saa dertil kommer fragt, pakning etc.

Sanitetschefen meddeler, at apparatene er gjennomgaat paa fabrikationsstedet og forskjellige detaljer og forandringer avtalt paa forhaand av sanitetskaptein Zogbaum. Senere er de diskutert her hjemme av vore sakkyn-dige paa omraadet, for at sikre os apparater, som kan anvendes med fuld nytte ogsaa under fredsforhold ved vore militære sykehus.

Fra sanitetets side er sterkt fremholdt nødvendigheten av apparatenes anskaffelse for nøitralitetsvernet.

Paa grundlag av det oplyste og da det i vor tid ikke kan drives moderne kirurgi uten røntgenapparater, vil departementet foreslaa at der til indkjøp av de to transportable røntgenapparater stilles til raadighet kr. 28 000,00 av de til nøitralitetsvernet bevilgede midler. I dette beløp er indbefattet anslagsvis ca. kr. 1 000,00 til fragt, pakning og tilfældige utgifter.

I henhold til det anførte tillater man sig at

indstille:

Til indkjøp av 2 transportable røntgenapparater stilles kr. 28 000,00 til raadighet av de til nøitralitetsvernet bevilgede midler.

In fidem

B. Storm,
kapt.

Bilag 5.

Gjenpart av innstilling, bifaldt ved kongelig resolution av 22de december 1916.

Norges Røde Kors har under 5te december 1916 tilskrevet departementet saaledes:

«Norges Røde Kors's landsstyre har besat en komite for krigsfanger i utlandet.

Denne komite bestaar av:

Hr. arkitekt Thorolf Prytz, formand.

Formanden i Norsk landmandsforbund, hr. statsraad Mellbye.

Præsidenten i Norges Rederiforbund, hr. statsraad Lindvig.

Formanden i den norske fællesforening for haandverk og industri, hr. direktør Harald Bjerke.

Formanden i Den norske Handelsstands fællesforening, hr. grosserer Johan Steen.

Præsidenten for Norges Røde Kors, hr. statsraad Darre-Jenssen.

Komiteens formand har ved en reise til Stockholm sat sig ind i, hvad der i denne sak er gjort i Sverige, hvor man i et og et halvt å to aar har utført et stort arbeide for krigsfanger. Likeledes paagaar saavel i Danmark som i Holland og Schweiz en betydelig virksomhet i samme retning, hvilket har bestyrket komiteen i den overbevisning, at der fra norsk side snarest bør foretages noget for at vise, at man ogsaa i vort land ønsker at være med i det barmhjertighetsarbeide, som de øvrige nøytrale stater har optat.

Alle vet, at der her i vort land paa grund av krigen tjenes store summer, og det staaer for komiteen som en nationalsak, at ogsaa nordmænd efter evne er med og viser sin medlidenhet med og sympati for de mange fanger, hvis sørgelige skjæbne er en følge av krigen. Det er komiteens hensigt at iverksætte en større pengeindsamling i dette øiemed, men dette vil ta tid og arbeidet maa straks paabegyndes.

Man tillater sig derfor at ansøke om, at der av statsmidler maa bli stillet kr. 50 000,00 til komiteens disposition og at staten paatar sig omkostninger ved lønninger og kontorhold forøvrig, saa at det beløp der blir indsamlet, kan anvendes til gaver.

Man tør utbe sig det ærede departements avgjørelse av denne sak, saasnart som forholdene tillater dette.»

Skrivelsen har herfra været oversendt Utenriksdepartementet, som under 19de næstefter uttaler følgende:

«Under henvisning til det kgl. departements skrivelse av 15de ds. har jeg den ære at meddele, at jeg slutter mig til, hvad der anføres i Norges Røde Kors's skrivelse om ønskeligheten av, at der fra norsk side snarest bør foretages noget for at vise, at man ogsaa i vort land ønsker at være med i det barmhjertighetsarbeide for krigsfanger i utlandet, som de øvrige nøytrale stater har optat.

Utenriksdepartementet finder for sit vedkommende at kunne anbefale, at der av statsmidler blir stillet kr. 50 000,00 til komiteens disposition og at staten paatar sig omkostningene ved lønninger og kontorhold forøvrig, saaat det beløp, som maatte bli indsamlet, kan anvendes til gaver.

Jeg tør gaa ut fra, at komiteen vil ta behørig hensyn til, at bistand bør ydes fanger tilhørende begge de krigførende parter.»

Dette departement er ogsaa enig i, at Norge bør delta i arbeidet til bedste for krigsfangene i de forskjellige lande og vil foreslaa, at der av de til nøytralitetsvernet bevilgede midler stilles kr. 50 000,00 til komiteens disposition.

I henhold til det ovenfor anførte tillater departementet sig at

indstille:

At der av de til nøytralitetsvernet bevilgede midler stilles kr. 50 000,00 til disposition for den av Norges Røde Kors's centralstyre nedsatte komite til fremme av arbeidet til bedste for krigsfanger i utlandet.

Grafisk fremstilling
 av
 artilleriets tekniske fællesetat.

